

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Státní rozpočet a inflace: dopady

Government Budget and Inflation: Impacts

Josef Matěj

Plzeň 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Státní rozpočet a inflace: dopady“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 18.4.2024

v. r. *Josef Matěj*

Zásady pro vypracování práce

1. Zpracujte teoretickou základnu k problematice inflace a jejího vlivu na státní rozpočty.
2. Analyzujte státní rozpočty ve vybraných státech.
3. Zhodnoťte vliv inflace na státní rozpočty ve vybraných státech.
4. Shrňte výsledky v řešené problematice.

Studijní program

Podniková ekonomika a management

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu bakalářské práce Ing. Mgr. Janu Pokornému za cenné rady a doporučení při konzultacích mé práce a také za vstřícný přístup a věnovaný čas. Dále bych rád poděkoval své rodině a zejména manželce Žanetě Matějové, která mi byla oporou a bez které bych tuto práci nemohl dokončit.

Obsah

Úvod	6
Cíl a metodika práce.....	7
1 Teoretická východiska.....	8
1.1 Státní rozpočet.....	8
1.1.1 Funkce státního rozpočtu	10
1.1.2 Příjmy a výdaje státního rozpočtu	12
1.1.3 Saldo státního rozpočtu.....	13
1.1.4 Ekonomický vývoj a jeho vliv na státní rozpočet.....	15
1.2 Inlace.....	17
1.2.1 Faktory ovlivňující inflaci	21
1.2.2 Měření inflace	25
2 Praktická část.....	28
2.1 Inlace ve vybraných zemích	29
2.2 Ekonomický vývoj ve vybraných státech	31
2.3 Příjmy státního rozpočtu a inflace.....	34
2.4 Výdaje státního rozpočtu a inflace	36
2.5 Státní dluh a inflace.....	39
2.6 Vybrané dílčí oblasti státního rozpočtu a inflace	42
2.6.1 Sociální výdaje.....	42
2.6.2 Výdaje na kulturu.....	43
2.6.3 Příjmy z daně z přidané hodnoty	45
2.7 Syntéza dílčích zjištění.....	46
Závěr	49
Seznam použitých zdrojů	51

Seznam tabulek	54
Seznam obrázků.....	55
Seznam příloh.....	56
Přílohy	
Abstrakt	
Abstract	

Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o dopadech inflace do státních rozpočtů. Důvodem ke zvolení daného tématu je jeho vysoká aktuálnost. Pojem inflace je v posledních letech velkou měrou zmiňován ve společenské debatě a veřejném prostoru. Zároveň zejména ze strany médií a politiků je aktuální zvýšená míra inflace prezentována jako jev ryze negativní. Vzhledem k tomu, že jenom zřídka je takové jednostranné vnímání odborných problémů ze strany neodborné veřejnosti tím jediným správným, rozhodl se autor analyzovat dopady inflace, a to právě na státních rozpočtech.

V teoretické části jsou autorem řešena teoretická východiska týkající se státních rozpočtů tak, aby byla zřejmá oblast vlivu řešeného jevu a vymezení zkoumané oblasti. V rámci podkapitol je řešena funkce státního rozpočtu, příjmy a výdaje státního rozpočtu, saldo státního rozpočtu a ekonomický vývoj a jeho vliv na státní rozpočet. Další část teorie je věnována inflaci, kde jsou teoreticky popsány informace týkající se pojmu inflace, ale i dalších pojmů z oblasti pohybu cenových hladin. V rámci podkapitol jsou teoreticky popsány faktory ovlivňující inflaci a měření inflace. Teoretická východiska ve svém celém rozsahu přinášejí základní teoretický rámec pro praktickou část práce.

V praktické části bylo rozhodnuto o výběru pěti států, kde byla sledována inflace a analyzovány její dopady v 10letém období. V tomto období byl dále sledován ekonomický vývoj v těchto státech, hodnoceny dopady makroekonomických ukazatelů na příjmy a výdaje státních rozpočtů, státní dluh a na vybrané dílčí oblasti ze státních rozpočtů. Na závěr praktické části autor analyzoval dopady inflace pomocí syntézy předchozích dílčích částí s přihlédnutím k teoretické základně řešené problematiky.

V závěru práce je shrnuta problematika dopadů inflace na státní rozpočty.

Cíl a metodika práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je zhodnocení dopadů inflace na státní rozpočty. Pro účely naplnění hlavního cíle bylo nutné definovat a naplnit dílčí cíle, zejména:

- zpracovat teoretickou základnu k problematice inflace a jejího vlivu na státní rozpočty,
- analyzovat státní rozpočty ve vybraných státech,
- zhodnotit vliv inflace na státní rozpočty ve vybraných státech,
- shrnout výsledky v řešené problematice.

Práce je dělena na dvě základní části. První část se věnuje teoretickým východiskům v rámci problematiky a druhá část praktické aplikaci teoretických poznatků.

Zpracování teoretických východisek problematiky státních rozpočtů a problematiky inflace proběhlo na základní rešerše odborné literatury, a to jak tuzemské, tak i zahraniční.

V další části práce jsou poté teoretické poznatky aplikovány na vybraných státních rozpočtech. Konkrétně je vybráno pět států, jejichž státní rozpočty byly analyzovány s ohledem na inflaci. Vybranými státy jsou Belgie, Bulharsko, Česko, Estonsko a Itálie. Důvody pro výběr těchto zemí, stejně jako zvolený postup, je blíže definován v příslušné kapitole 2 Praktická část.

Kvantitativní údaje, které jsou v rámci práce analyzovány a komparovány pocházejí ze statistického úřadu Evropské unie, Eurostatu. Komparace je provedena mezi státy v rámci definovaného časového období. Zároveň je v rámci analýzy použita statistická metoda lineární regrese pro matematické posouzení vztahu mezi proměnnými.

V závěru práce je využito syntetické metody pro shrnutí zjištěných poznatků.

1 Teoretická východiska

První část teoretických východisek je věnována státnímu rozpočtu, vymezení tohoto pojmu, jeho významu a podstatě. V rámci podkapitoly týkající se státního rozpočtu jsou pak dále uvedeny teoretické poznatky z oblasti jeho funkce a přerozdělovacích procesů v rámci státního rozpočtu. Další části pojednávají o příjmech a výdajích státních rozpočtů, což je následováno podkapitolou věnující se ekonomické teorii z oblasti deficitu státního rozpočtu. Tato podkapitola je zakončena popisem vlivu ekonomického vývoje na státní rozpočet. Druhá část této kapitoly je věnována inflaci, nejdříve je tento jev popsán z hlediska definic, základních pozitiv i negativ tohoto jevu a souvisejících pojmů. Poté následují podkapitoly věnující se faktorům, které inflaci ovlivňují a také způsobům měření inflace.

1.1 Státní rozpočet

Státní rozpočet, jakožto jedna ze složek veřejných rozpočtů, je prostředkem fiskální politiky pro dosažení jejího primárního cíle, tedy udržení stabilního ekonomického vývoje státu. S pojmem fiskální politika je též spjat termín politika rozpočtová, kdy někteří autoři tyto pojmy považují za synonyma, např. Slaný (2003, s. 138), a jiní zase tyto pojmy striktně oddělují jako Dvořák (1997, s. 9), který rozpočtovou politikou nazývá pouze problematiku týkající se rozpočtu a fiskální politiku definuje jako „makroekonomicky motivované využití veřejných financí“. Společně s politikou monetární tvoří nejdůležitější části hospodářské politiky státu. Problematika státních rozpočtů z hlediska ekonomické teorie také spadá pod problematiku financování veřejného sektoru nebo také pod veřejnou ekonomiku či veřejné finance. Státní rozpočty se řadí do veřejných rozpočtů.

Veřejný rozpočet Maaytová a kol. (2015, s. 170) definují jako „finanční plán na dané rozpočtové období a jako na finanční obraz veřejných politik“. Veřejným rozpočtem není pouze státní rozpočet, ale také další rozpočty subjektů veřejného sektoru, konkrétně municipalit, účelových fondů, rozpočty veřejnoprávních korporací a státních podniků a také rozpočty nadnárodní. V případě veřejných rozpočtů se lze také setkat s pojmem rozpočtová soustava, která tyto veřejné rozpočty popisuje v případě jednoho státu. (Hamerníková a Maaytová, 2010, s. 165; Černohorský, 2020, s. 423)

Samotná definice pojmu státní rozpočet není zcela ustálená a záleží zejména na jeho pojetí, které se může lišit. Vzhledem k tomu, že státní rozpočet má podobu zákona, tak lze pojetí definice pojmu uvést jak z ekonomického, tak i právního hlediska. Marková a Boháč (2007, s. 1) uvádí, že státní rozpočet je „nástroj pro rozdělování větší nebo menší části národního důchodu v peněžním vyjádření“. Černohorský a Teplý (2011, s. 282) uvádí, že „... je nejvýznamnějším rozpočtem na území státu. Soustřeďuje část peněžních prostředků vytvořeného produktu a vydává je zpět za účelem plnění základních funkcí státu.“ Fuchs (2006, s. 116) uvádí, že „... je centralizovaným peněžním fondem, představuje ústřední prvek systému veřejných financí.“ Z výše uvedeného lze tedy shrnout, že státní rozpočet je plán finančního hospodaření státu obvykle na jeden rok, který zajišťuje ekonomické, sociální a politické funkce státu. V České republice má formu zákona, který navrhuje vláda a schvaluje Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR (dále jen Poslanecká sněmovna). Státní rozpočet obsahuje odhad příjmů z různých zdrojů a rozdělení výdajů do různých kapitol. (Černohorský, 2020, s. 425)

Státní rozpočet je formálně uzavřen státním závěrečným účtem, který obsahuje údaje o konečných výsledcích hospodaření v rámci minulého období. V České republice jej zpracovává ministerstvo financí společně se správci jednotlivých kapitol, územními samosprávnými celky a státními fondy a po zpracování je předložen vládě ke schválení, která následně podává návrh státního závěrečného účtu Poslanecké sněmovně. Jestliže je saldo hospodaření státu v rámci rozpočtu odlišné od zákona o státním rozpočtu pro daný fiskální rok, tak Poslanecká sněmovna na návrh vlády rozhodne o vypořádání tohoto salda, a to ať už přebytku či deficitu. (Jurečka a kol., s. 220; Maaytová a kol., 2015, s. 173)

Vzhledem k tomu, že problematika státních rozpočtů má přesah do problematiky rozhodování, protože dochází k rozdělování národního důchodu, je v rámci veřejných rozpočtů často zmíněn pojem veřejná volba. Z hlediska ekonomické teorie v rámci tržního sektoru rozhodují prodávající a kupující o tom jaké statky se budou produkovat. V rámci veřejného sektoru ovšem tato situace z podstaty není možná. O tom, v jaké míře a kdo přispěje do veřejných rozpočtů a kdo z nich bude mít užitek rozhodují političtí aktéři. Teorie veřejné volby se zabývá kolektivními rozhodnutími a procesy, které za nimi stojí. Též se věnuje problematice hlasovacích mechanismů. Jakkoliv je tato problematika v rámci ekonomických publikací často zmiňována, její základ je nejen ekonomický, ale zasahuje také do oblastí politických věd, jelikož se dále zabývá byrokracií a chováním osob a skupin, které se rozhodování o rozpočtech účastní, a to ať už se jedná o politiky či

voliče. Často se zkoumají tyto problémy v rámci tzv. selhání vlády, ty mimo výše zmíněnou byrokracii také zahrnují krátká funkční období zvolených zástupců či odkládání zásadních rozpočtových omezení či reforem. (Malý a kol., 2012; s. 2-3, Pennington, 2000, s. 3-4; Samuelson a Nordhaus, 2010, s. 324)

V rámci tématu se lze dále setkat s pojmem fiskální federalismus. Tento pojem z oblasti veřejných financí ve vertikální i horizontální struktuře veřejných rozpočtů zkoumá fiskální decentralizaci. Ta předpokládá existenci místních veřejných statků a očekává, že alokační efektivnost bude vyšší, pokud dojde k zajištění místního statku samosprávou, než aby o něm bylo rozhodováno na centrální úrovni. Konkrétně se zabývá daňovou strukturou, zajištěním funkcí veřejných financí jednotlivými úrovněmi řízení, také transfery mezi úrovněmi veřejných rozpočtů a zlepšením propojení mezi jednotlivými rozpočty v rámci rozpočtových struktur. V průběhu let došlo ke změně původní myšlenky finančního federalismu, kdy takzvaná první generace fiskálního federalismu nebo také tradiční teorie fiskálního federalismu, která vycházela z předpokladu, že správce veřejného rozpočtu (vláda či samospráva) maximalizuje společenský blahobyt svých občanů, došla k druhé generaci fiskálního federalismu. Druhá generace předpokládá, že osoby, které rozhodují o rozpočtových prostředcích již mají vlastní cíle, které neodpovídají pouze maximalizaci blahobytu svých občanů a zkoumá také fungování různých politických a fiskálních institucí. Zároveň správná aplikace teorie fiskálního federalismu umožňuje zkvalitnění rozhodování o veřejných financích, zlepšení kontroly ze strany občanů a zvýšení efektivity financování veřejného sektoru. (Oates, 2005; Shan, 2023; Maaytová a kol., 2015, s. 132, 139; Peková a kol., 2019, s. 156-165)

1.1.1 Funkce státního rozpočtu

V odborné literatuře jsou zpravidla uváděny tři základní funkce fiskální politiky a tím tedy i státního rozpočtu jakožto prostředku pro naplnění fiskální politiky. Tyto funkce jsou alokační, distribuční (či také redistribuční) a funkce stabilizační. Z následujícího textu je zřejmé, že státní rozpočet, respektive fiskální politika státu nenaplňuje vždy jen jednu z uvedených funkcí, ale dle priorit dané vládní politiky je možné některou z funkcí považovat za více viditelnou. Přesto je třeba zdůraznit, že dané funkce nelze v rámci státního rozpočtu úplně oddělit. (Černohorský, 2020, s. 426)

Alokační funkce je spojována s veřejnými výdaji, konkrétně s výdaji na veřejné či smíšené statky v rámci ekonomiky. Stát po shromáždění finančních prostředků

prostřednictvím příjmů (tomuto tématu je dále věnována samostatná podkapitola) alokuje (rozmišřuje) tyto prostředky prostřednictvím výdajů veřejných rozpočtů a financuje preferované oblasti veřejné sektoru. Zároveň alokací prostředků veřejného sektoru dochází k ovlivnění soukromých financí a směřuje je k efektivnější alokaci v rámci soukromého sektoru s ohledem na negativní a pozitivní externality. (Černohorský a Teplý, 2011, s. 283; Jurečka a kol., 2023, s. 217)

Distribuční (redistribuční) funkce přerozděluje důchody jednotlivých ekonomických subjektů ve společnosti a souvisí s problematikou zajištění větší spravedlnosti ve společnosti. Zásadní pro tuto funkci jsou daně na straně příjmů veřejných financí a sociální transfery na straně veřejných výdajů. Jurečka a kol. (2023, s. 217) uvádí, že problém spojený s touto funkcí fiskální politiky je, že by neměla překročit rámeč „... účelné solidarity, neboť by podporovalo morální hazard, tzn. oslabování odpovědnosti občanů za sebe sama...“. (Černohorský, 2020, s. 426)

Stabilizační funkce veřejných financí souvisí s makroekonomickou stabilitou, kde důležitou roli zde sehrává tzv. magický čtyřúhelník se základními makroekonomickými cíli (zaměstnanost, ekonomický růst, platební bilance a cenová stabilita). Stabilizační funkci plní dva základní nástroje fiskální politiky. Prvním z nich jsou diskreční opatření, ta reagují na krátkodobé výkyvy sledovaných makroekonomických cílů, většinou se jedná o jednorázové zásahy a je u nich vyžadován politický souhlas, tedy musí projít kompletním legislativním procesem daného státu. To v sobě přináší problém s časovou prodlevou těchto rozhodnutí. Tato časová zpoždění nevznikají pouze dobou trvání legislativního procesu, ale také prodlevou mezi vznikem daného negativního jevu a jeho rozpoznáním tvůrci fiskální politiky.

Druhým jsou tzv. vestavěné stabilizátory, jejichž úkolem je automaticky zmírňovat výkyvy v ekonomice státu. Jejich úkolem je v době ekonomického růstu omezovat výdaje a v době ekonomického poklesu naopak výdaje státu automaticky zvyšovat. V případě růstu může být tímto stabilizátorem například progresivní zdanění, kdy vyšší příjmy domácností jsou více zdaněny a tím dochází k brzdění růstu disponibilního důchodu domácností, který poté snižují potencionální poptávku oproti situaci, kdy by nedošlo k progresi zdanění. V případě stabilizátoru použitého pro období ekonomického poklesu se může jednat například o podporu v nezaměstnanosti či obdobné stimulační dávky, které vyjma ekonomické funkce plní též sociální funkci a při zvýšení nezaměstnanosti či poklesu příjmu obyvatel daného státu tyto stabilizátory zvyšují agregátní poptávku, čímž

brzdí ekonomický pokles. (Fuchs, 2006, s. 109; Ochrana a kol., 2010, s. 76-77; Jurečka a kol., 2023, s. 218-219, Černohorský a Teplý, 2011, s 282)

Výše zmíněné tři základní funkce fiskální politiky bývají v některých publikacích doplněny dalšími funkcemi, například funkcí kontrolní či regulační, jak uvádí Černohorský (2020, s. 426-427).

1.1.2 Příjmy a výdaje státního rozpočtu

Existuje několik pohledů na veřejné příjmy, které jsou příjmy státního rozpočtu. Za nejzásadnější příjem státu jsou považovány daně, ty jsou z ekonomického hlediska definovány jako „... všechny povinné platby veřejnému sektoru, které splňují charakteristiky daňových příjmů, mezi něž patří zákonnost, ..., nenávratnost, ..., někdy neúčelovost... a neekvivalence.“ (Maaytová a kol., 2015, s. 108). Zahrnují přímé daně (daně z příjmů fyzických a právnických osob, majetkové daně, silniční daně) a nepřímé daně (spotřební daně a daň z přidané hodnoty). Za daňový příjem jsou dle výše zmíněné definice též většinou považována cla, veřejná pojištění jako pojistné na veřejný zdravotní systém či pojištění důchodové a nemocenské, jakkoliv proti výše uvedené definici tyto pojištění nelze považovat za neekvivalentní. OECD (2023) ovšem také v příloze A svých statistických přehledů pojistné klasifikuje jako daně. Dalšími druhy příjmu jsou nedaňové příjmy, za ně jsou považovány poplatky a příjmy z vlastní činnosti státu, například z pronájmu majetku státu, výnosy z finančního majetku nebo přijaté sankce. Veškeré výše zmíněné příjmy jsou také nazývány běžnými příjmy. Druhou kategorií příjmů jsou kapitálové příjmy. Mezi které jsou řazeny zejména příjmy z prodeje majetku státu a příjmy z dlouhodobého finančního majetku, dále přijaté transfery (například z nadnárodních rozpočtů) a dotace. V České republice je rozdělení příjmů (ale i výdajů) stanovené vyhláškou č. 412/2021 Sb. o rozpočtové skladbě a jejími přílohami. (Maaytová a kol., 2015, s. 108-109)

Výdaje státního rozpočtu pokrývají různé oblasti a aktivity státu. Stejně jako v případě příjmů jsou výdaje státního rozpočtu rozděleny na běžné a kapitálové výdaje. Mezi běžné výdaje státního rozpočtu náleží peněžní transfery obyvatelstvu, mezi ně jsou zahrnuty platby sociálních dávek. Další položkou výdajů jsou transfery veřejným rozpočtům v rámci rozpočtové soustavy (v podmínkách České republiky se jedná o transfery krajům a obcím a dále státním fondům). Mezi běžné výdaje je dále zahrnuto financování běžných potřeb orgánů státu a jim zřízených organizací (ať už se jedná o provoz státních organizací

či mzdy státních zaměstnanců), vládní výdaje a nákupy a dotace některých oblastí hospodářství. Mezi kapitálové výdaje jsou dále řazeny splátky úvěrů včetně úroků, financování investičních potřeb orgánů státu a jim zřízených organizací, finanční investice státu a dotace na krytí ztrát státních podniků. (Maaytová a kol., 2015, s. 48-49)

1.1.3 Saldo státního rozpočtu

Státní rozpočet, stejně jako každý jiný rozpočet, může být uzavřen s třemi rozdílnými výsledky, to tedy znamená, že může být:

- vyrovnaný: jedná se situaci, kdy dojde k tomu, že se příjmy a výdaje státního rozpočtu rovnají,
- deficitní (schodkový): v případě, kdy výdaje státního rozpočtu převyšují jeho příjmy, financování těchto pasivních sald je poté například prováděno z rezerv, úvěry, či vydáním státních dluhopisů, ale i jinak (podrobněji níže),
- přebytkový: situace, kdy příjmy státního rozpočtu převyšují jeho výdaje, zpravidla dochází k převodu přebytku do rezerv. (Dvořák, 2008, s. 51; Černohorský, 2020, s. 424)

Snahou států by měl být rozpočet vyrovnaný s přebytky v době ekonomického růstu a s krátkodobými deficity v případě ekonomických recesí (minimálně dle klasického pojetí keynesiánské ekonomiky). Nyní jsou ovšem častějším případem deficitní rozpočty a vzhledem k tomu, že umořování státních deficitů je výrazně náročnější než vypořádání přebytků v rámci salda, jsou rozpočty deficitní nejzásadnějším tématem v rámci problematiky salda státního rozpočtu. (Černohorský, 2020, s. 424-425)

V rámci deficitu státního rozpočtu se lze dále setkat s dvěma základními pojmy, které reflektují příčinu daného deficitu. Jsou jimi cyklický a strukturální deficit. Cyklickým deficitem je myšlen deficit, který vznikl díky vlivu ekonomického cyklu. Oproti tomu strukturální deficit má příčinu ve vědomém fiskálním jednání vlády. Cyklický deficit vzniká v období ekonomického útlumu, kdy během něj dochází ke snížení příjmů z daní a zároveň dochází ke zvýšení výdajů státního rozpočtu, a to zejména na transfery do oblasti sociální pomoci obyvatelstvu. Obecně lze uvést, že cyklický deficit bývá spojován s dočasnou situací v rámci státního rozpočtu a může se jevit jako přirozený důsledek ekonomického vývoje. Strukturální deficit je nevyžádaným důsledkem diskrečních opatření vlády, která svou fiskální politikou způsobí, že bez ohledu na ekonomický vývoj

jsou její výdaje vyšší nežli příjmy. Problémem strukturálního deficitu je ovšem jeho měření, jelikož odpovídá odečtu deficitu zaviněného poklesem příjmů rozpočtu a zvýšením výdajů rozpočtu způsobeným v důsledku poklesu skutečného produktu pod úroveň potenciálního produktu od celkového deficitu. Problémem výpočtu je velikost mezery mezi skutečným a potenciálním produktem, kdy pro tuto mezeru se používá pojem „mezera výstupu“. (Jurečka a kol., 2023, s. 236-237; Samuelson a Nordhaus, 2010, s. 712)

Deficit státního rozpočtu je nutné finančně pokrýt, bez toho by nebylo možné uskutečnit plánované výdaje a státní rozpočet uzavřít. Financování deficitu státního rozpočtu může být prováděno několika způsoby. Nejvyužívanějším způsobem, kterým je deficit financován je dluhové financování státu. Jedná se o řešení deficitu státního rozpočtu pomocí emise vládních (či státních) dluhopisů. V tomto případě se jedná ovšem o nabídku dluhopisů na finanční trhy. Problémem souvisejícím s dluhovým financováním je budování veřejného dluhu (podrobněji řešeno v následující podkapitole), s čímž dochází k zatížení dalších generací na úkor generace současné. Další možné řešení deficitu je peněžní (někdy také uváděno jako měnové), a to monetizací deficitu, tedy procesem, kdy jsou centrální bance prodány vládní dluhopisy, fakticky jde o situaci, kdy centrální banky emitují peníze, za které dluhopisy nakupují. Problém tohoto řešení je zmíněn v další části této práce. Monetární expanze má potenciál ke způsobení inflačních tlaků, díky vyšší nabídce peněz. Nakonec může být deficit kryt prodejem vládních aktiv (privatizací). Tento způsob z hlediska své podstaty nemůže být využit dlouhodobě, jelikož objem vládních aktiv je omezen. (Černohorský a Teplý, 2011, s. 292-293; Lipovská, 2016, s. 139; Ochrana a kol., 2010, s. 142-144)

Deficitní státní rozpočty budují státní dluh. V literatuře je toto téma zkoumáno v rámci tématu veřejného dluhu, kdy státní dluh nebo také dluh centrální vlády bývá největší položkou veřejného dluhu daného státu. Dle Dvořáka (2008, s. 81) nejsou ovšem deficity veřejných rozpočtů jediným zdrojem veřejných dluhů, ale existují i mimorozpočtové příčiny veřejných dluhů, kdy jako příklad uvádí vládní převzetí finančních závazků jiných ekonomických subjektů. Financování veřejného dluhu je možné provést několika způsoby. Financování dluhu pomocí rozpočtových opatření pro další období, tedy fiskální restrikcí spojenou např. se zvyšováním daní či snížením veřejných výdajů. Řešení pomocí fiskálních opatření ovšem není bezproblémové a je spojeno s negativními společenskými a politickými jevy kvůli kterým se k němu politici nechtějí přiklánět. Neboť může

zásadně ovlivnit jejich další politické působení, respektive znovuzvolení, ze stejného důvodu také není příliš využívána možnost mimořádné veřejné dávky, tedy daně specificky určené k umoření dluhů a úroků. Dalším způsobem je již zmíněná monetizace, ovšem nyní ve vztahu k dluhu, a ne deficitu rozpočtu. Výše zmíněné způsoby se také označují jako aktivní. Existují i pasivní způsoby řešení veřejných dluhů. Za nejlepší způsob ze všech, ale také v praxi se prakticky nevyskytující, je vysoké tempo ekonomického růstu, které dokáže dlouhodobě překročit hodnotu úrokových sazeb z veřejných dluhů. Pasivním řešením je také vysoká míra inflace, která snižuje reálnou hodnotu dluhu, tento způsob je ovšem spojen s problémy, které jsou popisovány v dalších částech této práce týkajících se inflace. Nakonec u nejchudších států lze ještě uvažovat o prominutí dluhů či úroků ze strany věřitelů. Pokud se nedaří veřejný dluh snižovat, tak v krajním případě může dojít až k dluhové krizi, kdy již není pro stát možné plnit své závazky. Ta se následně může transformovat až v krizi hospodářskou. (Dvořák, 2008, s. 79-82; Černohorský a Teplý, 2011, s. 292-293; Jurečka a kol., 2023, s. 237-239)

Často zmiňovanou komplikací fiskální politiky je vytěšňovací efekt. Tento pojem označuje situaci, kdy jsou z důvodu vládních zásahů vytěšněny soukromé investice a soukromá spotřeba. Zpravidla jsou uváděny dva vzorové jevy. Prvním z nich je vydání státních dluhopisů, kdy vláda je přímým konkurentem soukromých subjektů, které také usilují o kapitál a jsou tímto způsobem vytěšňovány soukromé investice, jelikož se snižuje množství volného kapitálu. Druhým způsobem je vytěšnění soukromé spotřeby spojené se zvýšením daní a tím nižším disponibilním důchodem domácností. (Jurečka a kol., 2023, s. 239-240; Samuelson a Nordhaus, 2010, s. 715)

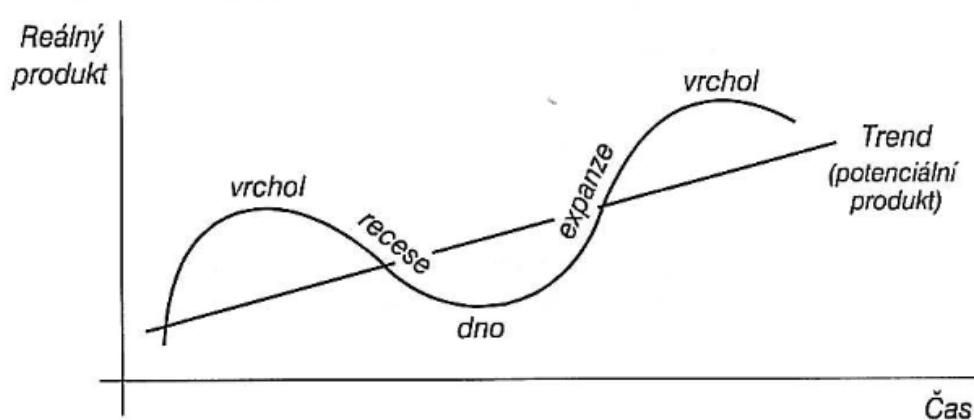
1.1.4 Ekonomický vývoj a jeho vliv na státní rozpočet

Ekonomický vývoj států je ovlivněn hospodářskými cykly. Pavelka (2010, s. 100) uvádí, že „Hospodářský cyklus představuje kolísání reálného hrubého domácího produktu kolem potenciálního produktu.“ V rámci hospodářského cyklu existují dvě základní či hlavní fáze, kterými jsou recese a expanze. Za recesi je považována fáze cyklu, kdy dochází k poklesu reálného produktu, bodem zlomu, tedy momentem, kdy začne k poklesu docházet je nazýván vrcholem. Skutečný produkt padá až do nejnižšího bodu, který je označován jako dno, ten představuje další bod zlomu trendu vývoje. Pokud dojde k výraznému poklesu nebo ekonomika dlouho setrvává na dně, používá se pojem ekonomická deprese. Ode dna poté nastává fáze expanze. Jakmile se v rámci expanze

dostane ekonomika na úroveň potenciálního produktu používá se také pojem obnova či zotavení ekonomiky. Po překročení hranice potenciálního produktu nastává fáze konjunktury někdy označované také jako boom, dokud nedosáhne vrcholu (Fuchs, 2006, s. 55-59). Hospodářský cyklus tedy teoreticky představuje následující koloběh: dno – expanze – vrchol – recese.

Výše uvedenou definicí hospodářského cyklu lze poté graficky znázornit, jak ukazuje obr. 1 zachycující tento vývoj.

Obr. 1: Hospodářský cyklus

Zdroj: Pavelka (2010, s. 100)

Existují různé koncepce a pokusy vysvětlení existence těchto cyklů. Většinou se jedná o analýzy vztahu agregátní poptávky a nabídky a faktorů, ovlivňující výkyv v rámci tohoto modelu. Nejvýraznějším prvkem, který tyto nestability v ekonomice vytváří bývá nestabilita investičních výdajů. Dále také bývají zdůrazňovány následující vnější příčiny:

- politické příčiny (vliv volebních období, politické krize atd.),
- možnosti využívání technologií,
- hospodářská politika vlády,
- nedostatečná informovanost tržních subjektů. (Fuchs, 2006, s. 61)

Na obr. 1 si lze také všimnout stoupající přímky potenciálního produktu, což je spojeno s teorií ekonomického růstu, který je dalším tématem v rámci problematiky ekonomického vývoje. Samuelson a Nordhaus (2010, s. 556) definují ekonomický růst jako „... zvyšování potenciálního HDP země neboli národního výstupu.“ Jedná se o zvyšování v dlouhém období. Dále také uvádí (tamtéž, s. 557), že čtyřmi základními faktory růstu jsou:

- „Lidské zdroje (nabídka práce, vzdělání, výchova, motivace)
- Přírodní zdroje (půda, nerostné bohatství, paliva, kvalitní prostředí)
- Tvorba kapitálu (stroje, továrny, silnice)
- Technologie (věda, technika, management, podnikání)“

Pavelka (2010, s. 110) uvádí také čtyři základní faktory, ale odlišně od Samuelsona a Nordhause. Jako základní faktory uvádí práci, fyzický kapitál, přírodní zdroje a produktivitu výrobních faktorů. Toto rozdělení je bližší základním ekonomickým pojmům a tomu, jak bývá definován potencionální produkt, který je díky těmto faktorům zvyšován. Dalším faktorem, který potencionálně přispívá k ekonomickému růstu je i mezinárodní směna. Důležité je též podotknout, že výše ekonomického růstu není primárně měřítkem blahobytu, ale ukazatelem zvýšení objemu průměrného využití výrobků a služeb lidmi. Blahobyť sledují ukazatele jako čistý ekonomický blahobyť nebo index lidského rozvoje. (Jurečka a kol., 2023, s 265-266)

1.2 Inlace

Inlace je definována Samuelsonem a Nordhausem (2010, s. 440) jako „... růst celkové cenové hladiny“. Tato definice samozřejmě není jedinou, proto je vhodné uvést i definici více rozvitou, kdy například Jurečka a kol. (2023, s. 128) uvádí, že inflace je vnějším projevem nerovnovážné situace v ekonomice a dále, že nejčastější definicí pojmu inflace je zvyšování cenové hladiny, která má za následek snižování kupní ceny peněz. Tento jev, tedy následek inflace ve smyslu snižování kupní ceny peněz je poté základním důvodem, proč je inflace tolik sledovaným ukazatelem i pro média a veřejnost. Míra inflace, respektive cenová stabilita, je jedním ze základních makroekonomických ukazatelů hospodaření státu a jednou z částí tzv. magického čtyřúhelníku, který vypovídá o míře úspěšnosti hospodářské politiky státu, a to společně s ekonomickým růstem, nezaměstnaností a platební bilancí. Tyto ukazatele poté vytváří představu o celkové úspěšnosti hospodářské politiky.

Snižování kupní ceny peněz ovšem není jediným problémem, který s sebou obecně inflace přináší a proč je právě tak sledována. Inflace může mít několik důsledků, z nichž některé jsou pozitivní a některé negativní. Mezi právě zmíněné negativní důsledky inflace patří růst úrokových prémie za riziko a zvyšování finanční nejistoty v rozhodování, které brzdí uzavírání dlouhodobých obchodních a kooperativních smluv. Dále růst nákladů na zajištění se proti inflaci a orientace investorů na krátkodobější investice. Inflace také

může vést ke ztrátě důvěry v peníze, respektive měnu a snížení hodnoty úspor. Pokud inflace dosáhne extrémních hodnot, může to vést v krajním případě až ke kolapsu měny a ekonomického systému. Mezi pozitivní důsledky inflace může patřit například zvyšování efektivnosti měnové politiky a podpora ekonomického růstu, tyto pozitivní vlivy jsou patrné především pokud je inflace v řádu nižších jednotek procent (Jurečka a kol., 2023, s. 149; Černohorský a Teplý, 2011, s. 92). O možném konkrétním vlivu na státní rozpočty tato práce pojednává v dalších částech.

Z důvodu výše uvedených definic je v rámci problematiky inflace nutné také definovat pojem cenová hladina. Cenová hladina označuje průměrnou úroveň cen zboží a služeb v ekonomice za dané časové období. Tento ukazatel je jedním ze základních sledovaných ukazatelů makroekonomie. Cenová hladina se samozřejmě může v ekonomice zvyšovat, snižovat či také zůstat neměnná. (Soukup a kol., 2018, s. 31)

Označením zvyšování cenové hladiny je pojem inflace, ovšem cenová hladina se pouze nezvyšuje. Neměnná cenová hladina, tedy nulová inflace se může jevit jako vhodnou pro výkon ekonomiky, ovšem hlavním argumentem proti nulové inflaci je skutečnost, že by nemohlo dojít k inovacím, jelikož by ceny zůstaly nezměněny, nedocházelo by k dalšímu kvalitativnímu vývoji v ekonomice a byl by tak utlumován ekonomický růst. (Černohorský a Teplý, 2011, s. 93)

Deflace je obecně nejčastěji definována jako opak inflace tedy hovoříme o situaci, kdy dochází k poklesu všeobecné cenové hladiny a zvyšuje se tak kupní síla peněz. Pokud je výše zmíněna inflace jako ekonomický ukazatel, který je pro svou důležitost a rizika z něj plynoucí tolik sledován, mohla by být deflace chápána jako cíl směřování hospodářské politiky. Bohužel deflace přináší problémy spojené zejména s neochotou investovat, tedy, že je výhodnější držet peníze. Tím je způsobený útlum výrobní a obchodní činnosti, tedy v konečném důsledku útlum celé ekonomiky. S tímto útlumem je spojené propouštění zaměstnanců, omezování investic, které nakonec může vést až k takzvané deflační spirále (Jurečka a kol., 2023; Pavelka, 2010, s. 148). Zároveň se názory na deflaci mezi ekonomy můžou velmi lišit. Například Hannich (2008) popisuje deflaci jako skrytou hrozbu a přichází s několika scénáři, jak deflace může výrazným způsobem poškodit ekonomiky a přivodit deflační spirálu, která by znamenala velké škody na ekonomickém růstu, v podnikatelském sektoru a na celkovém stavu společnosti. V kontrastu s tímto názorem je například Klaus (2014, s. 11-12), který ve své publikaci sice primárně kritizuje činnost České národní banky, ale zároveň také pochybuje o výkladu deflace jako ekonomického

problému, kdy argumentuje historickou zkušeností Československa z 20. let 20. století či Velké deprese z 30. let 20. století a také uvádí, že „Za ekonomické zlo se primárně považovala ekonomická krize, deprese, recese na straně jedné (tedy na straně poklesů či zabrzdění růstu reálného ekonomického výkonu či produktu) a sekundárně inflace na straně druhé. O deflaci se bezprostředně nemluvílo. Když ano, tak výlučně ve vztahu k dávné minulosti.“ Kromě obecného názoru většiny ekonomů může být příklad Japonska jedním z důvodů, proč snahy států nevedou k deflaci, ale většinou k velmi nízké míře inflace. Japonsko je jediná rozvinutá země, která se s reálnými problémy deflace v moderní době potýkala. Nakonec ekonomika Japonska ovšem nespadla do deflační spirály, ale pouze byla dle některých hypotéz v určitém deflačním ekvilibriu, které sebou přinášelo negativní následky, zejména ve smyslu nevyužití produkčních kapacit z důvodu snížení domácí poptávky a také pasti likvidity, která způsobila neúčinnost měnové politiky centrální banky. (Nishikazi a kol., 2012)

Druhý významný pojem představuje dezinflace, případně desinflace. V tomto případě se jedná o situaci v ekonomice, kdy dochází k poklesu inflace, tedy, že se snižuje tempo růstu míry inflace. Často dochází k záměně pojmu dezinflace a deflace a naopak. Zásadním rozdílem je, že v případě dezinflace se, na rozdíl od deflace, nejedná o snížení cen jako takových, ale pouze o pokles míry inflace ve vztahu s obdobím předcházejícím. Opakem dezinflace je takzvaná akcelerující inflace, která popisuje situaci, ve které dochází ke zvyšování tempa růstu míry inflace, a tedy k dalšímu vyššímu růstu cen. To bývá varovný signál pro zásahnutí a zamezení možnému nepříznivému vývoji ekonomiky. (Jurečka a Jánošíková, 2004, s. 90; Černošský a Teplý, 2011, s. 96)

Další dva odborné pojmy, které bývají s inflací spojovány jsou takzvaná stagflace a slumpflace. Stagflace, popisuje situaci, kdy v ekonomice dochází k inflaci a stagnaci zároveň, ostatně jak napovídá samotný název tohoto pojmu. Jedná se o poměrně nový ekonomický jev, který byl podrobně popsán až v době ropné krize v 70. letech 20. století. Vzhledem k tomu, že jedním ze základních pozitiv inflace bývá uváděn ekonomický růst, tak při stagflaci právě k tomuto pozitivnímu jevu inflace nedochází a zůstávají prakticky již jen negativa. Druhým odborným pojmem je slumpflace. Slumpflací se nazývá taková situace, ve které dochází dokonce k poklesu ekonomiky, respektive jejího reálného produktu, a současně k inflaci, tedy růstu cenové hladiny. Zároveň díky žádnému růstu nebo dokonce poklesu ekonomik v případě staglace i slumpflace roste nezaměstnanost, což odporuje fungování Phillipsovi křivky v klasické podobě, a z tohoto důvodu se

jednalo ve své době o nové ekonomické jevy, jejichž výskyt se nepředpokládal. Phillipsova křivka bude představena v další kapitole této práce spojené s nezaměstnaností. (Jeníček, 2002, s. 122; Jurečka a kol., 2023, s. 132)

Inflaci lze dále dělit dle několika kritérií. Prvním z nich je tempo růstu cenové hladiny, kdy se používají odborné termíny mírná a pádivá inflace a hyperinflace. Za mírnou inflaci neboli též plíživou inflaci je označena inflace, která je jednociferná, tedy nedosahuje více než 10 % ročně a zároveň probíhá po delší dobu, taková inflace nemá zásadní negativní vliv na ekonomiku. Na rozdíl od inflace mírné již inflace pádivá má zásadní vliv na fungování ekonomiky a přináší sebou značné náklady. V tomto případě se jedná o inflaci jejíž výše se ročně pohybuje ve dvou až tříciferných číslech. Již je považována za nepřijatelnou a přináší veškerá negativa zmíněná v předchozích odstavcích. Hyperinflace se často definuje jako inflaci překračující míru zvýšení cenové hladiny o 50 % měsíčně. To sebou přináší zásadní problémy ve fungování ekonomiky. V průběhu hyperinflačních období se nevyplatí držet hotovost, což nejenže znemožňuje vytvářet úspory, ale zároveň dochází k další podpoře inflace neustálým prouděním peněz do ekonomiky a tím neustálým roztáčením inflační spirály a také k praktickému zhroucení peněžního systému. Dále výběr daní ze strany státu je velmi neúčinný, jelikož daň se odvádí se zpožděním a odvedená daň zdaleka nedosahuje výše hodnoty daně v době jejího placení. Hyperinflaci může ukončit až zásadní zásah státu, který je ovšem také většinou původcem hyperinflace, jelikož základním důvodem k jejímu vzniku je výrazný podmět v přísunu peněz do ekonomiky, zpravidla způsobený zvýšeným tiskem peněz. (Pavelka, 2010, s. 144-145; Mankiw, 2010, s. 104-109)

Dále lze inflaci rozdělit na zjevnou, skrytou a potlačenou, tedy toto dělení reflektuje způsob, jakým je inflace vnímána, respektive prezentována. Zjevná nebo též otevřená inflace je, jak již název napovídá, takový typ inflace, která se promítá do cenových indexů a je tedy běžně pozorovatelná. Naproti tomu inflace skrytá se do cenových indexů nepromítá, což může mít několik důvodů. Tyto důvody jsou například chybně sestavený spotřební koš v rámci cenových indexů (tomuto tématu bude věnován prostor v kapitole o měření inflace) nebo změna produktů a služeb k cenově výhodnějším, dále sem také patří různé obchodní praktiky, kdy nedochází ke změnám cen, ale ke zhoršení kvality či snížení kvantity výrobků, aby mohla být původní cena udržena. Též může docházet k neproporcionálnímu zvyšování cen a zvětšování velikosti výrobků či ke zvýšení ceny po jejím přejmenování.

Inflace potlačená je taková forma inflace, kde došlo administrativním zásahem k zastavení či neumožnění růstu cen. V tomto případě se jedná o tzv. „zmrazení cen“ či „cenové moratorium“. Lze také považovat za potlačenou inflaci různé zásahy regulačního charakteru jako například cenové stropy pro určité komodity, kontroly marží obchodů či obecně veškeré zásahy vedoucí k potlačení růstu cenových hladin. Problém těchto zásahů je, že neumožňuje cenám přizpůsobit se reálným tržním hodnotám. Z tohoto důvodu může dojít až k nedostatku daných komodit či minimálně k výraznému zvýšení jejich cen po skončení regulací. Z čistě ekonomického hlediska je tedy potlačování inflace považováno za nevhodný zásah, a nakonec se prakticky vždy inflace potlačená stane inflací zjevnou. (Jurečka a kol., 2023, s. 137-138; Jurečka a Jánošíková, 2004, s. 95)

Nakonec lze inflaci dělit na očekávanou a neočekávanou. Oba tyto termíny jsou spojené s inflačními očekáváními a mají velkou roli v ekonomickém rozhodování firem i jednotlivců. Samozřejmě očekávaná i neočekávaná inflace přináší negativa zmíněná v úvodu této kapitoly, obecně mezi ekonomy panuje ovšem názor, že neočekávaná inflace má horší následky nežli ta očekávaná, a to zejména z důvodu nepřipravenosti subjektů na její výši. Jako příklad lze uvést situaci s dlouhodobou půjčkou, kdy investor poskytne peněžní prostředky s vidinou určité průměrné inflace a ta, pokud nebude naplněna, může jeho investici úplně zmařit či mu přivodit reálnou ztrátu. Inflace očekávaná proti tomu může vyústit až v inflaci setrvačnou, která je faktorem ovlivňujícím inflaci a je jí věnován prostor v další kapitole. (Fuchs, 2006, s. 94; Mankiw, 2010, s. 103-104)

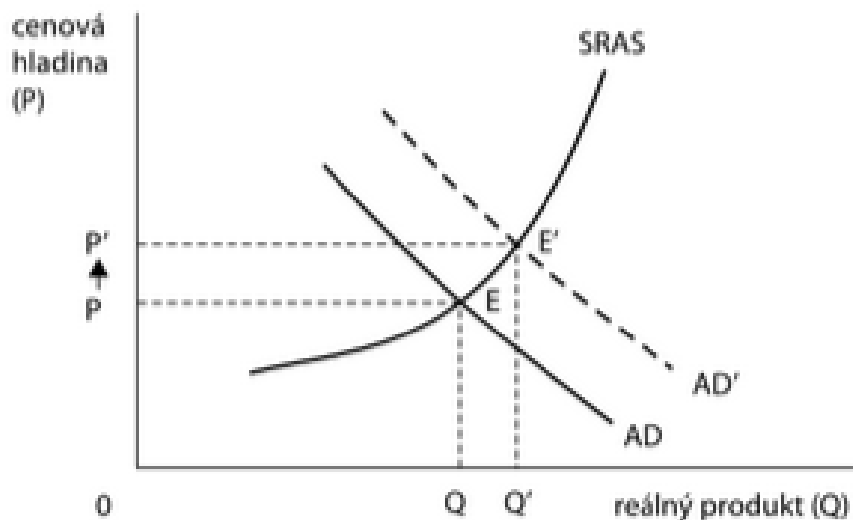
1.2.1 Faktory ovlivňující inflaci

Tato kapitola se věnuje příčinám inflace a faktorům, které její výši ovlivňují. Na úvod této podkapitoly lze uvést, že existují historicky rozdílné názory na možnosti ovlivnění inflace vycházející ze strany aktérů v rámci hospodářské politiky. Tyto názory vychází z rozdílných ekonomických škol. Dle keynesiánské školy je preferovaným přístupem k ovlivnění inflace důraz na celkové výdaje a zaměstnanost užitím fiskálních nástrojů. Dle názorů tohoto ekonomického směru je možné ovlivňovat inflaci pouze za použití fiskální politiky. Odlišným názor na možnosti ovlivnění inflace má monetarismus. Friedman (1968. s. 12), který je výraznou postavou tohoto směru, uvedl „Každá významná inflace vznikla monetární expanzí“. Tento citát plně popisuje přístup monetarismu k ovlivnění inflace, který předpokládá, že možnosti ovlivnění inflace jsou prakticky výhradně v nabídce peněz, a tedy monetární politice. Posledním ekonomickým

směr, neokeynesiánský, doplňuje keynesiánský přístup o monetární politiku, která však byla užívána přednostně k ovlivnění celkových výdajů. Z hlediska obecné makroekonomické teorie lze vznik inflace sledovat na modelech agregátní nabídky a agregátní poptávky.

Inflace způsobená poptávkou, je typ inflace, který je způsoben zvýšením agregátní poptávky v ekonomice. Agregátní poptávka roste, když spotřebitelé požadují více zboží a služeb než ekonomika může při své současné úrovni produktivní kapacity vyrobit. V důsledku toho obecná úroveň cen zboží a služeb stoupá, což vede ke zvýšení inflace, jak ilustruje obr. 2. Existuje několik hlavních příčin inflace způsobené poptávkou. V případě rostoucí ekonomiky se spotřebitelé cítí sebevědomě, utrácejí více a berou na sebe více dluhů. To vede k postupnému zvyšování poptávky, což znamená vyšší ceny. Případem inflace způsobené poptávkou je též zvyšující se poptávka po exportu, kdy náhlý nárůst exportu stimuluje trh ke snížení hodnoty domácí měny.

Obr. 2: Poptávková inflace v modelu AS-AD

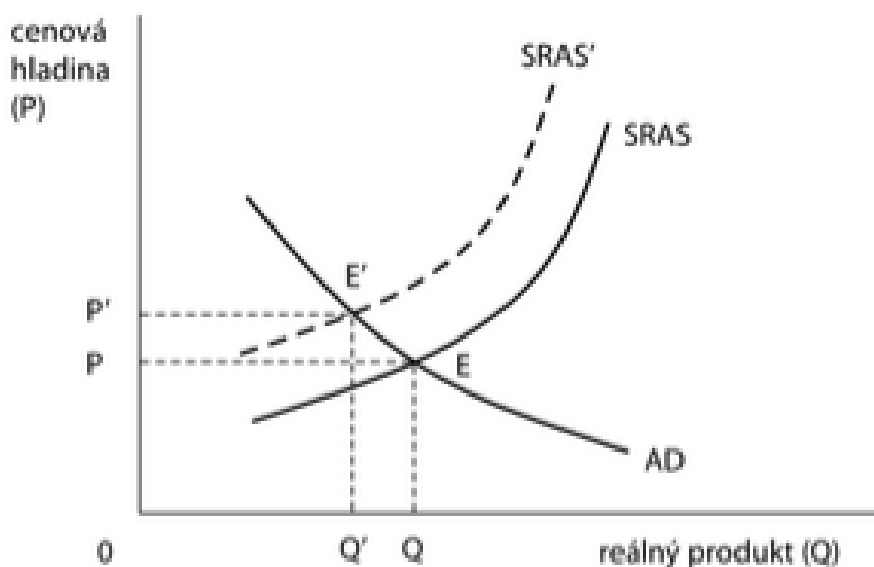
Zdroj: Jurečka a kol. (2023, s. 141)

Na obr. 2 lze vidět, jak růst agregátní poptávky (AD) na novou úroveň AD' zvýší cenovou hladinu a reálný produkt, zároveň tato změna není lineární, protože křivka SRAS (agregátní nabídka v krátkém období) není přímkou, a tudíž nový rovnovážný stav (E') přinese zvýšení reálného produktu za cenu většího zvýšení cenové hladiny.

V případě nabídkové inflace se jedná o inflaci způsobenou nabídkou, jedná se o typ inflace, který je způsoben zvýšením nákladů na výrobu. Když se zvyšují náklady na

výrobu může to vést k poklesu agregátní nabídky v ekonomice. Jelikož poptávka po zboží se nemění, zvýšené náklady na výrobu jsou přeneseny na spotřebitele ve formě vyšších cen, což vede ke zvýšení inflace. Celý proces je ilustrován na obr. 3. Konkrétně se v případě zvýšení nákladů na výrobu jedná o náklady na suroviny, zvýšené náklady na práci, v tomto případě se může jednat i o zásahy státu, jako například zvýšení minimální mzdy. Také jsou zde možné neočekávané příčiny inflace způsobené nabídkou, v tomto případě se může jednat například o přírodní katastrofy nebo politická rozhodnutí, které zvýší cenu výroby.

Obr. 3: Nabídková inflace v modelu AS-AD

Zdroj: Jurečka a kol. (2023, s. 143)

Na obr. 3 lze sledovat, že nová křivka agregátní nabídky v krátkém období (SRAS'), kde došlo k navýšení její cenové hladiny (zvýšení cen), přinese nový rovnovážný stav (E') na křivce agregátní poptávky (AD), tato nová situace přinese zvýšení cenové hladiny společně s poklesem reálného produktu.

Monetární politika, kterou provádí centrální banky, má významný vliv na inflaci. Hlavním nástrojem monetární politiky jsou úrokové sazby, jejichž nastavení se promítá do tržních sazeb a následně ovlivňuje vývoj ekonomiky a inflace. Existují dva základní typy monetární politiky:

- Expanzivní měnová politika: Charakterizována zvyšováním nabídky peněz. Tato politika obvykle vede ke snížení úrokových sazeb, což může stimulovat ekonomickou aktivitu, ale také může vést k vyšší inflaci.
- Restriktivní měnová politika: V době příliš rychlého růstu nebo když hrozí nebezpečí rostoucí inflace, centrální banka zvyšuje úrokovou sazbu. To vede ke snížení poptávky po úvěrech, což snižuje investice a spotřebu, tedy omezuje poptávku, snižuje tempo růstu a odvrací hrozbu růstu inflace. (Fuchs, 2006, s. 131-132; Samuelson a Nordhaus, 2010, s. 414)

Součástí monetární politiky některých centrálních bank je takzvané cílování inflace. Jedná se o moderní způsob ovlivnění inflace, kdy první zemí, která cílování inflace začala provádět byl Nový Zéland v roce 1990. Cílem inflačního cílování je za pomoci monetární politiky udržovat cenovou stabilitu, usměrňovat inflační očekávání a přispívat k zdravému ekonomickému růstu. Skutečná inflace se ovšem od inflačního cíle odchyluje, a to především z důvodů, které ekonomiku průběžně zasahují, kdy příliš vytrvalé lpění na konkrétní hodnotě inflace může ekonomiku naopak více poškodit. Ačkoli centrální banky na důsledky těchto šoků reagují, není možné ani makroekonomicky smysluplné, aby vracely inflaci k cíli okamžitě. Přirozenou kolísavost inflace zachycuje toleranční pásmo o předem nastavenou výši procentního bodu oběma směry okolo inflačního cíle. Inflační cílování je v současné době stále více se rozšiřujícím fenoménem. Centrální banky si stanovují svůj inflační cíl, který se může lišit v závislosti na ekonomických podmínkách dané země. Například Evropská centrální banka má inflační cíl mírně pod 2 %. Inflační cílování se ukázalo jako účinný nástroj pro udržování cenové stability a přispívání k hospodářskému růstu. Navíc je možné jej snadno vysvětlit veřejnosti a je sám o sobě velmi transparentním. (Mankiw, 2010, s. 457; Samuelson a Nordhaus, 2010, s. 723-724, Svensson, 2010)

Setrvačná inflace je situace pramenící z očekávané inflace. Smlouvy v ekonomice a očekávání tržních subjektů jsou pojaty tak, aby se přizpůsobily tomuto scénáři měnících se cen prostřednictvím indexace. V průběhu času začnou ekonomičtí aktéři předpovídat inflaci a používat tyto předpovědi jako de facto cenové indexy, které mohou spustit úpravy cen ještě předtím, než jsou skutečné cenové indexy zveřejněny. Tento cyklus předpovědi – úpravy cen – předpovědi se uzavře ve formě zpětné vazby a inflační indexy se dostanou mimo kontrolu, protože současná inflace se stává základem pro budoucí inflaci. Typickým příkladem může být mzdově inflační spirála, která se vytvoří

z očekávání zaměstnanců na zvýšení jejich mezd při vyšší inflaci tak, aby nedošlo k propadu jejich reálného příjmu. Setrvačná inflace je příkladem toho, jak očekávání inflace mohou sama o sobě vést k inflaci. To je v kontrastu s inflací způsobenou poptávkou nebo nabídkou, kde vyšší poptávka nebo náklady na výrobu vedou k vyšším cenám. (Pavelka, 2010, s. 142-143; Samuelson a Nordhaus, 2010, s. 676)

Vztah mezi inflací a nezaměstnaností je často popisován pomocí Phillipsovy křivky, která naznačuje, že pokud roste cenová inflace, klesá nezaměstnanost, a naopak. Dle původní teze A. W. Phillipse má vláda a centrální banka na výběr mezi vyšší mírou nezaměstnanosti a nižší inflací nebo nízkou nezaměstnaností, ale vyšší inflací. Nicméně původní křivka prošla značným vývojem, kdy byla dalšími ekonomy doplněna o inflační očekávání až do fáze, kdy se původně předpokládaná vazba úplně vytratila. Konkrétně se vytratí z důvodu, že lidé zjistí, že jim nevzrostla reálná mzda, ale pouze nominální, a tím se nabídka práce vrátí na původní úroveň po jejím zvýšení z důvodu očekávání vyšších příjmů. Nakonec lze říci, že „volba mezi mírou nezaměstnanosti a inflací existuje pouze v krátkém období. V dlouhém období se nezaměstnanost vždy nachází na své přirozené míře a míra inflace akceleruje. Dlouhodobá Phillipsova křivka je vertikální na úrovni přirozené míry nezaměstnanosti.“ (Pavelka, 2010, s. 153)

1.2.2 Měření inflace

Neexistuje nic jako jednoznačné měření inflace, její výše se odvozuje ze změn cenových hladin neboli indexů (zpravidla ročních či měsíčních). Existuje několik základních cenových indexů, které se zpravidla k výpočtu hodnoty inflace používají.

Nejpoužívanějším způsobem, jak se inflace měří je skrze spotřebitelský cenový index (CPI – consumer price index). Při tomto způsobu se měří průměrná změna cen, kterou spotřebitelé zaplatí za statky a služby zahrnuté do tzv. spotřebního koše. Spotřební koš obsahuje ceny naprosté většiny statků a služeb, které může spotřebitel využít. Jedná se o průřez od cen bydlení, energií, paliv přes potraviny, oděvy, motorová vozidla až po jednotlivé knihy, či psací potřeby. Samozřejmě se nejedná o pouhé sečtení průměrných cen, ale každá položka má stanovenou váhu. Tato váha by měla odpovídat relativnímu významu dané položky z hlediska výdajů spotřebitelského rozpočtu. Index CPI je používán také pro měření inflace v České republice, ale též povinně v rámci Evropské unie. Pro představu aktuálně ceny bydlení, paliv, energií a vody celkem představují 26,74 % indexu a ceny potravin a nealkoholických nápojů celkem 17,81 %, kdy tyto

skupiny položek tvoří nejzásadnější statky pro výpočet spotřebitelského cenového indexu v České republice. Zároveň také v České republice dochází k úpravě vah každé 2 roky, výběru cenových reprezentantů jednotlivých položek každý rok a změna metodiky dle reálné potřeby nebo dle legislativních požadavků. Výpočet spotřebitelského cenového indexu a z něj odvozené inflace vypadá následovně, jedná se o tzv. Laspeyresův index:

$$I = \frac{\sum p_1 * p_0 \cdot q_0}{\sum p_0 \cdot q_0} * 100 \quad (1)$$

I index za sledované období k základnímu období (bazický index),

p_1 cena zboží (služby) ve sledovaném (běžném) období,

p_0 cena zboží (služby) v základním období,

$p_0 \cdot q_0$.. stálá váha - výdaje domácností za zboží (službu) v základním období.

Problém, který tento způsob výpočtu přináší je, že nedokáže reflektovat fakt, že při zvýšení cen jednoho výrobku zákazníci tíhnou k nákupu jeho levnějšího substitutu. Tím hodnotu inflace již z principu nadhodnocuje. Také nedokáže plně promítnout změny cen, které hradí firmy a zejména stát. (Český statistický úřad [ČSÚ], 2023; Mankiw, 2010, s. 32-34, Samuelson a Nordhaus, 2010; s. 440)

V ekonomice nejsou ceny pro spotřebitele samozřejmě těmi jedinými. Index cen výrobců (PPI – producer price index) obdobným způsobem jako výše zmíněný spotřebitelský cenový index měří inflaci v sektoru výrobců, respektive vychází zejména z velkoobchodních cen. Zpravidla se stanovuje nejen jako jeden celkový index, ale také pro jednotlivé výrobní sektory, kdy základním rozdělením je na zemědělský sektor, průmyslový sektor, sektor stavebních prací a sektor tržních služeb. Pevné váhy v tomto indexu jsou stanoveny dle podílu jednotlivých komodit. Vývoj tohoto indexu většinou signalizuje následující změny v indexu spotřebitelských cen a zároveň je používán firemním sektorem. (ČSÚ, n.d.a; Pavelka, 2010, s. 137)

Dalším způsobem, kterým se inflace měří je cenový index HDP (hrubého domácího produktu neboli GDP – gross domestic product), nazývaný jako implicitní cenový deflátor HDP (IPD – implicit price deflator) či jen deflátor HDP. Tento cenový index představuje cenu všech statků a služeb vyprodukovaných v dané zemi, tedy celkové spotřeby, investic, vládních nákupů a čistých vývozu. Na rozdíl od spotřebitelského cenového indexu tedy neměří pouze inflaci z pohledu spotřebitelů, ale z pohledu celé

ekonomiky. Také jeho výpočet se liší a je k němu používán Paascheho index s proměnlivými vahami, který vypadá následovně:

$$IPD = \frac{\sum p_t^i q_t^i}{\sum p_0^i q_t^i} * 100 \quad (2)$$

p_t^i cena i-tého zboží (služby) ve sledovaném (běžném) období,

p_0^i cena i-tého zboží (služby) v základním období,

q_t^i množství i-tého zboží (služby) ve sledovaném (běžném) období.

Případně lze uvést výpočet na jednodušší a to, že deflátor HDP je podílem mezi nominálním HDP a reálným HDP, který je následně vynásoben 100. Nominálním HDP je rozuměn ukazatel v běžných (skutečných) cenách, reálným je pak ukazatel ve srovnatelných (stálých) cenách, tedy je měřen v cenách základního období, tudíž posuzovaná hodnota je očištěna od vlivu inflace. Z výše uvedeného výpočtu je zřejmé, že na rozdíl od spotřebitelského cenového indexu v rámci výpočtu implicitního cenového deflátoru nejsou váhy jednotlivých částí pevně stanoveny, ale řídí se jejich reálným aktuálním podílem na HDP. Také je zřejmé že z hlediska celkové inflace v ekonomice je tento ukazatel přesnější, ovšem méně reflektuje dopad inflace na jednotlivé ekonomické subjekty, tedy spotřebitele či výrobce, kdy implicitní cenový deflátor HDP většinou míru inflace pro tyto subjekty podhodnocuje. (Fuchs, 2006, s. 93; Jurečka a kol., 2023, s. 136)

K měření inflace je vhodné zmínit ještě jeden pojem a tím je jádrová inflace, tímto pojmem se v ekonomii označuje inflace očištěná o některé prvky, typicky regulované ceny, ceny potravin a paliv. V případě České republiky je Českou národní bankou (n.d.) jádrová inflace konkrétně definována jako „růst cen neregulovaných, nepotravinářských komodit, resp. celková inflace bez regulovaných cen, bez cen potravin a bez cen pohonných hmot, po očištění o primární dopady změn nepřímých daní“. Tato jádrová inflace je poté použita především pro účely národních bank a určování měnové politiky a často je využívána k rozhodování o výše zmíněném inflačním cílování. (Rich a Steindel, 2005; Samuelson a Nordhaus, 2010, s. 723)

Vzhledem k množství specifických výstupů, kteří uživatelé dat o pohybu cenových hladin mohou vyžadovat se lze setkat s dalšími pojmy v rámci inflace, týkající se vyloučení určitých parametrů z klasického výpočtu implicitního cenového deflátoru či spotřebitelského cenového indexu, lze uvést například takzvanou měnověpolitickou inflaci či čistou inflaci, kterou využívá Česká národní banka (n.d.).

2 Praktická část

V rámci praktické části této práce je vybráno pět států, na nichž budou analyzovány dopady inflace na státní rozpočty. Z hlediska časového rozlišení bylo hodnoceno období mezi roky 2013 až 2022. V hodnoceném časovém období došlo k bezprecedentním událostem v roce 2020, kdy v důsledku celosvětové pandemie způsobené virem SARS-CoV-2 došlo k zastavení celých sektorů ekonomiky, omezení pohybu osob a zboží a velkým nákladům státních rozpočtů z kterých byly vypláceny náhrady subjektům, které byly z důvodu rozhodnutí států nuceny přerušit svou výdělečnou činnost. (European Central Bank, 2021)

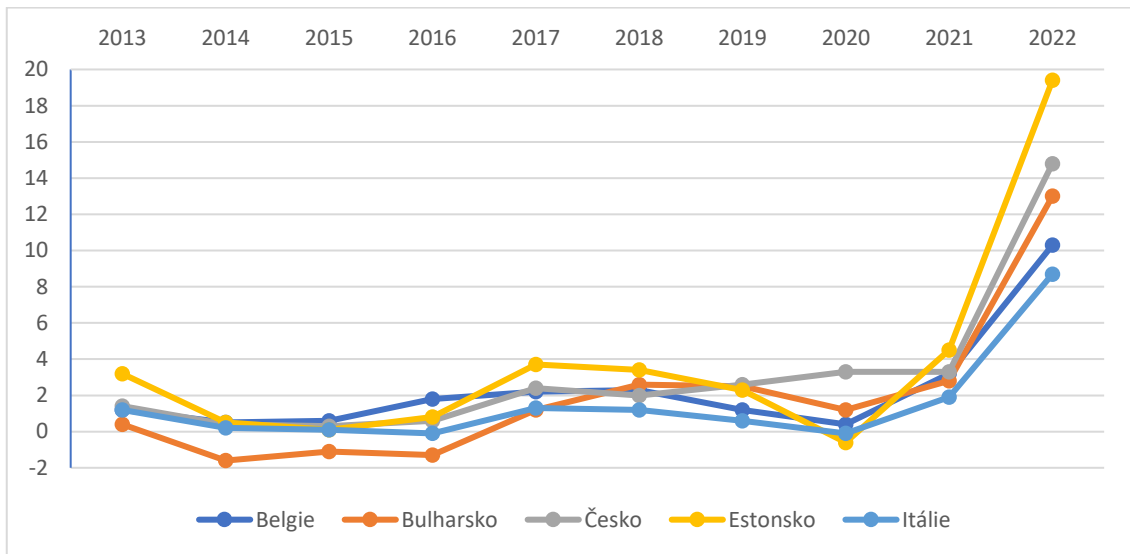
Vzhledem k účelu práce a následnému vyhodnocení dat jsou zvoleny státy jejichž údaje jsou hodnoceny dlouhodobě stejnou metodikou. Z tohoto důvodu byl za primární zdroj statistických dat vybrány data sety statistického úřadu Eurostat a pět států, jejichž statistické údaje jsou evidovány v rámci tohoto statistického úřadu. Ke zhodnocení dopadů inflace jsou vybrány státní rozpočty Česka, Belgie, Estonska, Itálie a Bulharska. Tyto státy jsou zvoleny tak, aby nešlo o státy přímo sousedící, jejichž ekonomiky jsou na sobě více závislé. Dále jsou vybrány jak státy, v kterých je používána měna euro, tak i státy s vlastní národní měnou. Také státy reprezentují určitý průřez v rámci Evropské unie (EU), kdy je reprezentováno spektrum od nejchudšího státu unie – Bulharska, přes Estonsko a Česko, které zatím nedosahují průměru EU až po průměrnou Itálii a ekonomicky nadprůměrnou Belgii. Dalším parametrem výběru států pro tuto práci byla inflace v daných státech. Zároveň veškerá data z oblasti státních rozpočtů, která byla vyjádřena nominálně, byla zpracována v národních měnách vybraných států (pokud není uvedeno jinak) tak, aby ve vyhodnocování těchto dat nemuselo být zohledněno zkreslení kurzovými rozdíly mezi jednotlivými roky.

V případech, kdy je pro zjištění vzájemného vztahu dat použita statistická metoda lineární regrese byl pro výsledný matematický model použit ekonometrický software gretl. Hodnoty prezentované výsledným modelem jsou zobrazeny v identických tabulkách pro jejich srovnatelnost a jejich obsahem jsou vždy koeficienty a p-hodnota (v závorce) posuzovaného jevu vůči nezávislým proměnným, tedy konstantě – nevysvětlitelné složka výpočtu, hodnotě implicitního cenového deflátoru HDP a hodnotě změny reálného HDP. Dále je také v každé tabulce zobrazen koeficient determinace lineární regrese a p-hodnota celého testu.

2.1 Inflace ve vybraných zemích

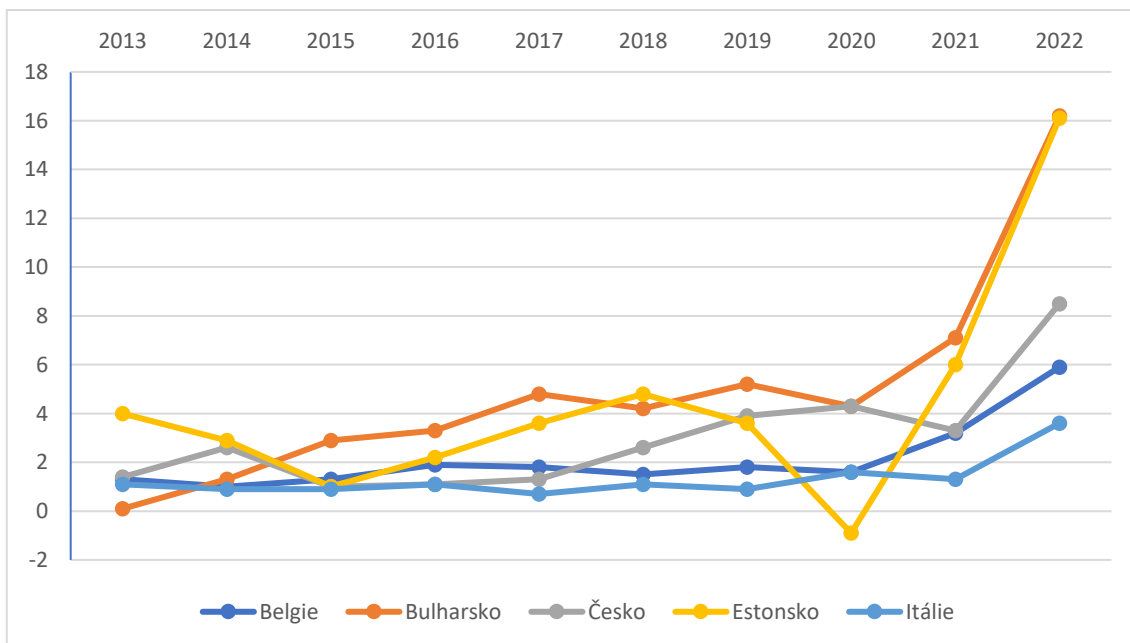
Jako prvotní je nutné určit míru inflace ve vybraných zemích. Jak je zmíněno v teoretické části práce, existuje více způsobů měření inflace, kdy celkové změny cenových hladin v ekonomice nejlépe reflektuje implicitní cenový deflátor HDP. Zároveň pro porovnání je v této podkapitole srovnán s cenovým indexem spotřebitelských cen, jelikož se jedná o hodnoty nejvíce sledované veřejností a nejvíce prezentované veřejnosti.

Obr. 4: Harmonizovaný index spotřebitelských cen v letech 2013-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024g), 2024

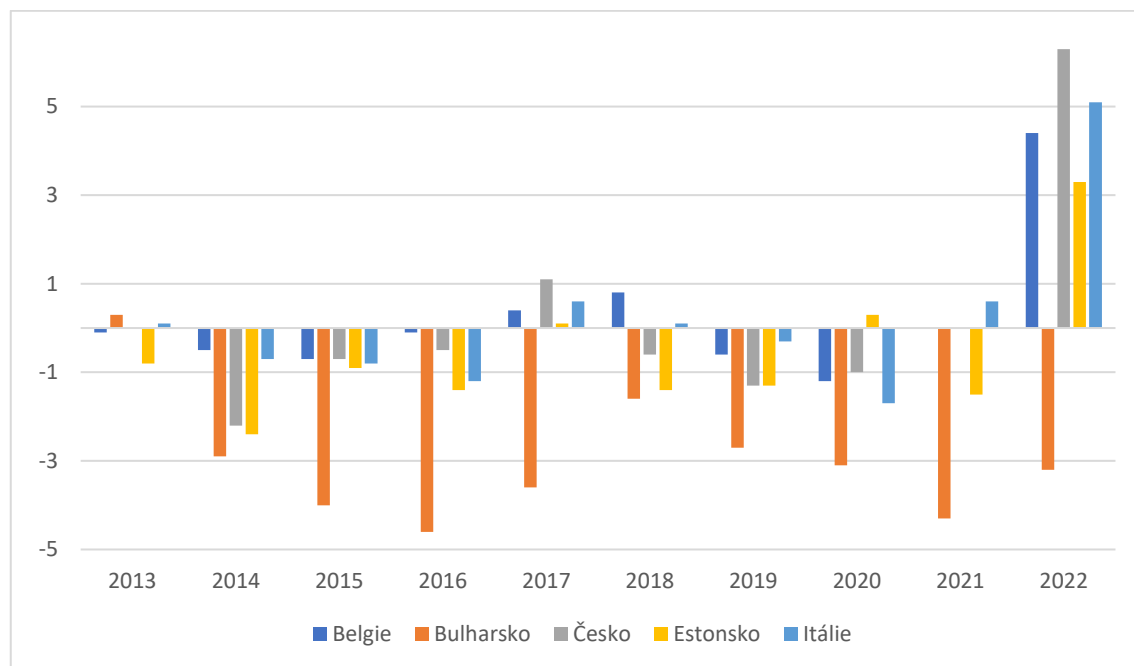
Obr. 5: Implicitní cenový deflátor HDP v letech 2013-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024b), 2024

Z porovnání dvou výše zmíněných obr. 5 a 6 je zřejmé, že harmonizovaný index spotřebitelských cen (dále HICP) dosahuje vzdálenějších hodnot a to tak, že dosahuje i více záporných hodnot ve sledovaném období, tak poté i nárůst hodnot v letech 2020-2022 je u HICP strmější nežli u implicitního cenového deflátoru HDP, který se dále bude pro účely této práce bude označovat zkratkou IPD.

Obr. 6: Rozdíl HIPC a IPD v letech 2013-2022

Zdroj: zpracováno autorem, 2024

Je zřejmé, že harmonizovaný index spotřebitelských cen a implicitní cenový deflátor HDP vykazuje odchylky ve vykázané inflaci. Vzhledem k tomu obr. 6 zachycuje rozdíl mezi HICP a IPD. Největší odchylky byly v době růstu inflace v letech 2021-2022. Tento fakt částečně odpovídá i teoretické části, kdy při větších změnách cenových hladin dochází k těmto větším rozdílům z důvodu, že index spotřebitelských cen nereflektuje změnu nákupního chování ze strany spotřebitelů, a naopak IPD tento fakt zohledňuje. Zároveň vyjma Bulharska v tomto období růstu je zřejmé, že HICP rostlo výrazněji než IPD. Také je vhodné uvést, že se v době mírné inflace nepotvrdil teoretický předpoklad týkající se nadhodnocení indexu spotřebitelských cen vůči cenovému deflátoru, tento jev se začal projevovat až v době vyšší inflace. Vzhledem k tomu, že implicitní cenový deflátor HDP lépe vystihuje celkovou inflaci v rámci řešených státních rozpočtů, bude se dále v práci používat již právě pouze IPD. Pro další část práce tedy bude pracováno s následujícími hodnotami uvedenými v tab. 1.

Tab. 1: IPD v období 2013-2022 (v %)

Rok	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
2013	1,3	0,1	1,4	4,0	1,1
2014	1,0	1,3	2,6	2,9	0,9
2015	1,3	2,9	1,0	1,0	0,9
2016	1,9	3,3	1,1	2,2	1,1
2017	1,8	4,8	1,3	3,6	0,7
2018	1,5	4,2	2,6	4,8	1,1
2019	1,8	5,2	3,9	3,6	0,9
2020	1,6	4,3	4,3	-0,9	1,6
2021	3,2	7,1	3,3	6,0	1,3
2022	5,9	16,2	8,5	16,1	3,6

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024b), 2024

Jak již bylo zmíněno v úvodu praktické části, státy byly vybrány i na základě hodnot inflace. Vzhledem k tomu, že v období let 2013-2019 nedošlo k zásadním ekonomickým událostem celosvětového rozsahu, kdy ekonomická recese, která začala v roce 2008, již byla ve své konečné fázi, byla inflace v zemích Evropské unie mírná. V roce 2020 došlo k neočekávaným zásadním událostem, které způsobila pandemie viru SARS-CoV-2, které částečně přetrvaly i do roku 2021. Následně v roce 2022 ekonomiky států Evropské unie vyjma následků pandemie poznamenal také vojenský útok Ruska na Ukrajinu.

Z výše zobrazené tab. 1 je zřejmé, že ekonomické následky pandemie z roku 2020 se do inflace promítly až teprve částečně v roce 2021 a výrazněji až v roce 2022. Zároveň v roce 2022 se do inflace promítla energetická krize, respektive výrazný nárůst cen energií, způsobený zejména vojenským napadením Ukrajiny ze strany Ruska. (Eurostat, 2023a)

Zvolenými státy jsou Itálie, z důvodu, že její inflace se po celou dobu sledování přibližuje nízké hodnotě 1 %. Dále Belgie, která je s vývojem v rámci inflace Itálii velmi podobná, jen se v průměru pohybuje na vyšší hladině o 0,5 p. b., pokud nejsou zahrnuty roky 2021 a 2022, kdy se tento rozdíl zvětšuje. Bulharsko a Estonsko naopak vykazují inflaci vyšší, ale zároveň ve vzájemném porovnání s podobným průběhem. Jako poslední bylo zvoleno Česko, které vykazuje hodnoty inflace mezi výše zmíněnými státy.

2.2 Ekonomický vývoj ve vybraných státech

V teoretické části této práce byl již zmíněn tzv. magický čtyřúhelník, který vyjma cenové stability, jejíž indikátorem je právě míra inflace, dále reflektuje nezaměstnanost,

ekonomický růst a platební bilanci dané ekonomiky. Pro další část práce je tedy vhodné vzít v potaz i další parametr, a to nejen údaj o samotné inflaci, ale k ní dále uvažovat i reálnou změnu HDP analyzovaného státu. Eurostat (2024h) mimo jiné zpracovává statistiku reálného růstu HDP očištěného o pohyb cen. Tento údaj by měl reflektovat změnu reálné výkonnosti ekonomiky daného státu. Zároveň je nutné uvést, že tento údaj není přímou součástí státních rozpočtů, stejně jako inflace, ale jedná je o zásadní makroekonomický ukazatel, který by měl popisovat aktuální stav ekonomiky.

Z níže uvedené tab. 2 je zřejmé, že po úplném odeznění finanční krize, která započala v roce 2008, u všech států došlo k pozitivnímu ekonomickému vývoji v letech 2015–2019. Vzhledem k tomu, že v letech 2008-2013 probíhala ekonomická recese, lze období od 2014 do 2019 také nazvat obdobím expanze. Tento trend rostoucího reálného HDP následně zastavil až pandemický rok 2020. V roce 2021 všechny státy vykazují ekonomické oživení po úvodním roce pandemie. Nakonec v roce 2022, kdy došlo k napadení Ukrajiny Ruskem, je zřejmý růst u všech zemí vyjma Estonska, které má ze všech hodnocených států jako jediné s Ruskem společnou hranici a lze očekávat, že právě sankce Evropské unie vůči Rusku nejvýrazněji ovlivnily ekonomiku tohoto státu. (European Council, n.d)

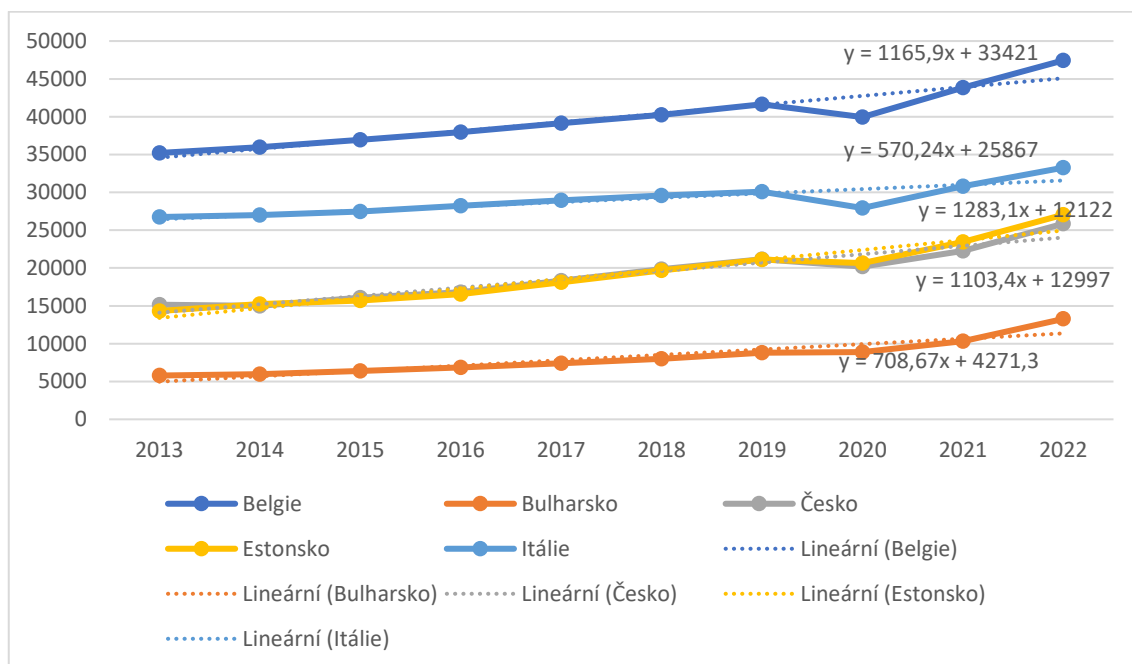
Tab. 2: Změna reálného HDP v období 2013-2022 (v %)

Rok	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
2013	0,5	-0,5	0,0	1,5	-1,8
2014	1,6	0,9	2,3	3,0	0,0
2015	2,0	3,4	5,4	1,9	0,8
2016	1,3	3,0	2,5	3,2	1,3
2017	1,6	2,7	5,2	5,8	1,7
2018	1,8	2,7	3,2	3,8	0,9
2019	2,2	4,0	3,0	4,0	0,5
2020	-5,3	-4,0	-5,5	-1,0	-9,0
2021	6,9	7,7	3,6	7,2	8,3
2022	3,0	3,9	2,4	-0,5	4,0

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024h), 2024

Zároveň je z tab. 2 zřejmé, že ekonomický růst je stále v „nových“ zemích EU o něco výraznější nežli v zemích, které EU zakládali a mělo by tím docházet k velmi pomalému smazání rozdílu mezi státy EU, tedy k tzv. konvergenci. Tento jev by měl být patrný na údajích o pohybu reálného HDP na osobu v jednotné měně (v tomto případě euro). Obr. 7 zobrazuje pohyb právě tohoto parametru.

Obr. 7: Výše HDP na osobu (v EUR) v letech 2013-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024f), 2024

Z uvedeného obr. 7 je zřejmé, že proti původnímu předpokladu přes vyšší relativní růst HDP na osobu u zemí s nižším nominálním HDP na osobu je trend růstu u všech sledovaných států podobný. V obr. 7 jsou zobrazeny též směrnice funkcí růstu HDP na osobu a je zřejmé, že vzhledem k tempu růstu, pokud bude pokračovat v daném trendu, bude v následujících letech nereálné pro Bulharsko být se jen přiblížit ostatním ekonomikám. Zároveň i přesto, že směrnice u Estonska vykazuje více dvojnásobný nárůst oproti Itálii, tak pokud by byl udržen trend, budou mít srovnatelnou výši HDP na osobu až za více než 10 let. Zároveň Česko ani Estonsko při udržení současného trendu nemá v příštích desítkách let šanci přiblížit se Belgii.

Tab. 3: Nezaměstnanost ve věku 15-74 let v letech 2013-2022 (v %)

Rok	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
2013	8,6	13,9	7,0	8,6	12,4
2014	8,7	12,4	6,1	7,3	12,9
2015	8,7	10,1	5,1	6,4	12,0
2016	7,9	8,6	4,0	6,8	11,7
2017	7,2	7,2	2,9	5,8	11,3
2018	6,0	6,2	2,2	5,4	10,6
2019	5,5	5,2	2,0	4,5	9,9
2020	5,8	6,1	2,6	6,9	9,3
2021	6,3	5,3	2,8	6,2	9,5
2022	5,6	4,2	2,2	5,6	8,1

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024i), 2024

Pro úplnost informace v rámci ekonomického vývoje v daných zemích jsou zde znázorněna data o nezaměstnanosti, která jsou zobrazené v tab. 3. Z dané tabulky a při jejím porovnání s tab. 2 si nelze nevšimnout, že přes negativní ekonomický vývoj v roce 2020 je nárůst nezaměstnanosti v tomto roce velmi nízký a v případě Itálie, která v tomto roce vykázala pokles reálného HDP o 9 % došlo dokonce ke snížení nezaměstnanosti o 0,6 p. b. Zajímavá je situace také u Estonska, které vykázalo ze sledovaných zemí nejnižší pokles reálného HDP (- 1 %) a zároveň nejvyšší nárůst nezaměstnanosti a to o 2,4 p. b., tedy více než o 50 % původní hodnoty. Také je v hodnotách nezaměstnanosti zřetelný pokles nezaměstnanosti u Česka, Estonska a Bulharska po odeznění ekonomické krize z let 2008-2013 a nakonec je u všech zřejmý pokles nezaměstnanosti v době ekonomického růstu po roce 2015.

Posledním ukazatelem v rámci tzv. magického čtyřúhelníku je platební bilance států. Ta je pro dokreslení komplexní makroekonomické situace států uvedena v tab. 4, ve které jsou uvedeny hodnoty platební bilance běžného a kapitálového účtu v milionech EUR. Jednotná měna je v tomto případě použita pro snadnější porovnání. Je zřejmé, že vyjma posledních dvou let ovlivněných výše zmíněnými nečekanými událostmi a třech odchylek v podobě roku 2018 v případě Belgie, roku 2019 v případě Estonska a roku 2013 v případě Česka je platební bilance posuzovaných států kladná.

Tab. 4: Platební bilance běžného a kapitálového účtu (v mil. EUR) v letech 2013-2022

	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
2013	3 750	536	-829	55	18 464
2014	3 109	531	296	144	31 079
2015	5 764	0	716	366	23 931
2016	2 372	1 493	3 150	268	44 897
2017	3 108	1 736	2 892	540	46 169
2018	-4 204	532	962	227	46 150
2019	471	1 148	747	686	58 574
2020	6 509	24	4 393	-521	64 517
2021	6 650	-1 225	-6 639	-808	43 258
2022	-5 607	-1 200	-13 555	-1 163	-30 919

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024a), 2024

2.3 Příjmy státního rozpočtu a inflace

Z hlediska příjmů státních rozpočtů bylo pro porovnání s údaji inflace i pohybem reálného HDP srovnávána meziroční změna v příjmech státních rozpočtů. Tento relativní

ukazatel byl vypočten z nominálních hodnot příjmů v národní měně daného státu. Důvodem pro zvolení tohoto parametru byla jednoduchá srovnatelnost ukazatelů, jelikož IPD i změna reálného HDP jsou taktéž údaje relativní. Dle teoretických východisek z problematiky inflace a ekonomického vývoje by za jinak stejných podmínek příjmy národních států měly vykazovat srovnatelnou změnu jako je součet hodnot IPD a změny reálného HDP. Například jestliže bude roční nárůst HDP očištěný o změnu cenové hladiny 1 % a roční inflace, tedy změna cenové hladiny také 1 %, mělo by dojít ke zvýšení nominálních příjmů státního rozpočtu o součet těchto hodnot, tedy 2 %.

Pro zjištění platnosti tohoto předpokladu byla zvolena statistická metoda lineární regrese. Hodnoty modelu lineární regrese jsou zpracovány v následující tab. 5.

Tab. 5: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast příjmů státních rozpočtů

Proměnná	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
Konstanta	-0,865637 (0,3709)	2,38169 (0,4566)	0,199226 (0,8645)	0,641965 (0,4999)	-0,297619 (0,6930)
IPD	1,29262** (0,0124)	0,933719 (0,1009)	0,963456*** (0,0079)	0,837066*** (0,0001)	1,25844** (0,0326)
HDP	0,858233** (0,0027)	0,886274 (0,2503)	1,05072*** (0,0009)	1,04207*** (0,0010)	0,951273*** (<0,0001)
Koeficient determinace	0,879473	0,544055	0,835704	0,919385	0,947537
p-hodnota (F)	0,000608	0,064002	0,001798	0,000149	0,000033

Zdroj: zpracováno autorem, 2024

Výsledky modelu zobrazené v tab. 5 ukazují na statisticky významnou závislost příjmů státního rozpočtu na IPD a HDP až na jedinou výjimku, a to konkrétně u příjmů státního rozpočtu Bulharska, kde byla shoda vyloučena díky vysoké p-hodnotě sledovaných ukazatelů, jakkoliv u IPD poměrně těsně. V této souvislosti je možné poukázat i na nižší hodnotu koeficientu determinace, který vysvětluje 54 % variability, u ostatních států se jedná o 84 až 95 %.

Dále vyjma Estonska je zřejmé, že výraznější vliv na příjmy státních rozpočtů měl u ostatních zemí ekonomický vývoj prezentovaný daty o pohybu reálného HDP. Zároveň koeficient modelu u hodnot reálného HDP se u všech států pohybuje v rozmezí 0,86-1,05, což znamená, že pohyb hodnot vůči změnám v příjmech státních rozpočtů je přibližně stejný a naplňuje tedy původní předpoklad. U hodnot IPD se předpoklad neprojevil v takové míře, neboť se hodnoty koeficientu pohybují přibližně v rozsahu 0,84–1,29, což znamená, že rozptyl je o něco vyšší než u hodnot HDP. Lze ovšem uvažovat o tom, že vzhledem k tomu, že hodnoty stále oscilují kolem jedné, není toto zjištění v přímém rozporu s teoretickými východisky.

Pro úplnost v rámci této podkapitoly je nutné mít na paměti, že odchylky od teoretických předpokladů mohou být způsobeny i změnou ve struktuře příjmů hodnocených států, kdy ekonomická teorie většinou pracuje s podmínkou *ceteris paribus*. Tedy, že jsou ekonomické jevy hodnoceny za jinak stejných podmínek. Ty v tomto případě nelze zaručit, jelikož v průběhu deseti let zcela jistě došlo v hodnocených zemích ke změně sazeb daní, k rušení daní, či stanovení nových poplatků či daní. Jako výrazný příklad nedodržení podmínky *ceteris paribus* v případě příjmů státních rozpočtů může být zrušení tzv. superhrubé mzdy v Česku od začátku roku 2021 a tím znatelnou změnu výběru daně z příjmu z daně fyzických osob. (Ministerstvo financí České republiky [MFČR], 2023b)

2.4 Výdaje státního rozpočtu a inflace

Oblast výdajů státních rozpočtů by stejně jako oblast příjmů rozpočtů teoreticky měla reagovat na výši inflace. V případě inflace by dle teorie měla cenová hladina vyjádřená implicitním cenovým deflátorem HDP reflektovat změnu cen všech statků v ekonomice a tím by měli být přímo ovlivněny i výdaje státních rozpočtů. Níže v tab. 6 jsou zobrazeny výsledky modelu lineární regrese v této oblasti.

V rozporu s původním předpokladem až na výjimku Belgie model lineární regrese nepotvrdil vazbu výdajů státních rozpočtů ani na inflaci a ani na ekonomický vývoj. V případě výsledků tohoto modelu je zřejmý částečný rozpor mezi teoretickými východisky z oblasti inflace a ekonomického vývoje, zároveň ovšem nelze opomenout další část teorie, která pojednává o státním rozpočtu, kdy lze jevy vysvětlit nejen makroekonomickými ukazateli, ale i fiskálními kroky vlád. Pro další možné vysvětlení výše zmíněného výsledku je dále zobrazena tab. 7, který zobrazuje data o výdajích státních rozpočtů v milionech národní měny.

Tab. 6: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast výdajů státních rozpočtů

Proměnná	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
Konstanta	1,55763 (0,1749)	6,44534 (0,1740)	3,20332 (0,3498)	8,45252*** (0,0023)	-0,0543058 (0,9794)
IPD	1,21413** (0,0283)	1,04377 (0,1777)	0,919969 (0,2565)	0,0151689 (0,9467)	2,28783 (0,1282)
HDP	-0,682739** (0,0156)	-0,798751 (0,4490)	-0,306983 (0,4291)	-0,384361 (0,3584)	-0,0509891 (0,8474)
Koeficient determinace	0,647058	0,246951	0,253917	0,124903	0,298415
p-hodnota(F)	0,026119	0,370580	0,358720	0,626897	0,289256

Zdroj: zpracováno autorem, 2024

V tab. 7 jsou barevně vyznačené některé údaje v rámci výdajů státního rozpočtu. Modrou barvou je vyznačen rok 2020, který přinesl výdajová opatření států, která byla spojena s nástupem pandemie viru Sars-CoV-2. V tomto roce je zřejmý výraznější nárůst výdajů u všech států. Oranžově jsou zvýrazněny roky, kdy u států dochází k výraznějšímu zvýšení výdajů (více než 7,32 % meziročně, jedná se o hodnotu 1,5násobku průměrného meziročního nárůstu výdajů státních rozpočtů v daném období). Tento fenomén může být v souladu s teoretickými východisky, kdy fiskální politika vlád daných států má i jinou funkci než stabilizační, a to alokační a redistribuční. Tedy, že vlády svými rozhodnutími alokují získané prostředky dle svého uvážení na základě společenské poptávky do preferovaných oblastí a také, že dochází k redistribuci získaných prostředků pomocí sociálních transferů pro zajištění větší sociální spravedlnosti. Ve všech třech zemích, tedy v Bulharsku, Česku a Estonsku, kde došlo bez zjevných makroekonomických příčin k nárůstu výdajů státních rozpočtů, lze pozorovat určitou spojitost s volebním cyklem. V Estonsku se pořádaly parlamentní volby v březnu roce 2015 a 2019, v Česku v říjnu roce 2017 a v Bulharsku také v roce 2017 v měsíci březnu. (Centralna izbiratelna komisija, (n.d.); Valimised (n.d.); ČSÚ, n.d.b) Je tedy možné, že po volbách došlo ke změně fiskálního chování vlád, kdy nově vytvořené vlády začaly zvyšovat výdaje rozpočtů a nesoustředily se na konsolidaci veřejných rozpočtů. Zároveň v případě roku

2014 v Bulharsku se jednalo o složitou situaci, kdy po volbách v roce 2013 došlo k protestům obyvatelstva, politické krizi, následné demisi vlády a dalším volbám. Tato složitá politická situace pravděpodobně vedla k nemožnosti plnění původních fiskálních cílů pro rok 2014. (Republic of Bulgaria Ministry of Finance, 2014; Kanev, 2014)

Nakonec zeleně podbarvené údaje zvýrazňují data, kde došlo k meziročnímu snížení výdajů státních rozpočtů. Vzhledem k ekonomickému vývoji a odeznění ekonomické recese z let 2008–2013 lze očekávat, že fiskální chování vlád plnilo více stabilizační funkci, kdy mohlo být snahou vlád konsolidovat veřejné finance po právě proběhlé recesi.

Tab. 7: Výdaje státních rozpočtů (v mil. národní měny) v letech 2013-2022

Rok	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
2013	220 469,6	31 057,0	1 766 916	7 266,3	821 721
2014	224 069,4	36 329,2	1 852 255	7 571,1	827 625
2015	223 850,7	36 172,9	1 939 612	8 154,5	832 927
2016	228 451,2	33 155,3	1 906 806	8 568,1	832 265
2017	231 560,7	35 724,0	1 992 172	9 351,4	846 821
2018	240 446,0	40 622,8	2 196 478	10 183,9	857 245
2019	248 477,6	43 699,9	2 377 636	10 937,6	870 864
2020	270 704,1	50 016,4	2 695 782	12 308,0	946 814
2021	278 574,4	57 922,3	2 841 006	13 056,3	1 026 036
2022	294 507,8	69 397,2	3 026 225	14 323,8	1 091 530

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024e), 2024

Dalším důvodem, proč proti původnímu předpokladu nelze prokázat závislost výdajů na inflaci a ekonomickém růstu mohou být časová zpoždění o kterých je pojednáno v teoretických východiscích v podkapitole věnující se funkcím státního rozpočtu. V rámci teorie je uvedeno, že stabilizační funkce státních rozpočtů může být prováděna dvěma základními způsoby, a to diskrečními opatřeními a vestavěnými stabilizátory. Diskreční opatření v sobě přináší riziko časových prodlení díky délce legislativních procesů a nutnosti většinové podpory v rámci politického rozhodování, to způsobuje zmíněná časová zpoždění. Stejně tak automatické mechanismy, např. valorizační mechanismus vázaný na inflaci v rámci určitého druhu výdajů vykáže časové zpoždění, jelikož se řídí daty z předcházejícího období, tedy pokud dojde k určité inflaci v roce x , valorizační mechanismus způsobí nárůst výdajů na daný výdaj až v roce $x+1$.

2.5 Státní dluh a inflace

Z výsledků předchozích dvou podkapitol je možné predikovat výsledky modelů státních dluhů ve vztahu k inflaci a reálné změně HDP. Jelikož státní dluh je vytvářen schodkovými rozpočty, případně jeho nominální hodnota klesá v době, kdy je rozpočet přebytkový, je zřejmá vazba na příjmy a výdaje státních rozpočtů. Vzhledem k tomu, že na rozdíl od příjmů, výdaje státních rozpočtů s výjimkou Belgie nevykazují jednoznačnou vazbu na inflaci a ekonomický vývoj v hodnocených státech, lze očekávat, že přímé srovnání vývoje státních dluhů a těchto makroekonomických ukazatelů bude stejně neprůkazné a průkaznou regresi lze očekávat jedině v případě Belgie.

Tab. 8: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast státního dluhu

Proměnná	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
Konstanta	2,28925 (0,1907)	16,6916 (0,1820)	1,28684 (0,8011)	53,3966** (0,0195)	2,32895** (0,0387)
IPD	1,06168 (0,1596)	-0,115322 (0,9616)	2,41569* (0,0728)	-2,54416 (0,2712)	0,610936 (0,3430)
HDP	-0,566810 (0,1291)	-1,66389 (0,5478)	-1,31940 (0,1576)	-8,60771* (0,0583)	-0,206355 (0,1176)
Koeficient determinace	0,359818	0,779545	0,572470	0,461642	0,350193
p-hodnota(F)	0,209924	0,779545	0,051095	0,114485	0,221180

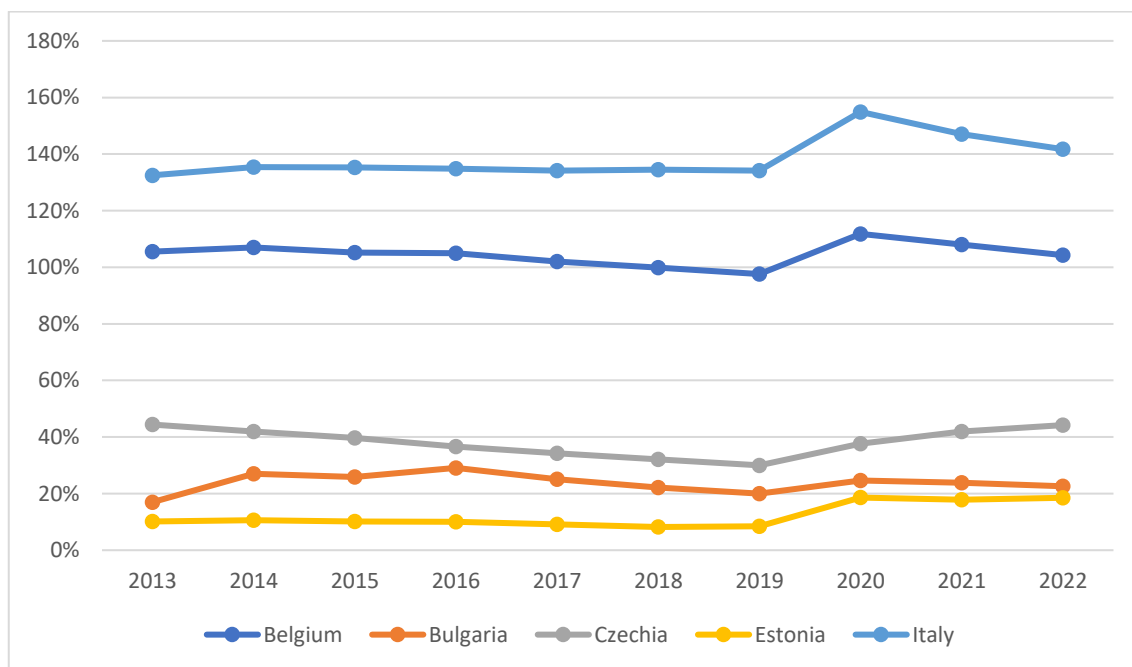
Zdroj: zpracováno autorem, 2024

Jak ukazuje tab. 8 ve výsledcích použití lineární regrese, je zřejmé, že se potvrdil původní předpoklad a to, že výsledky jsou nejednoznačné. Jediný výsledek, kde lze s určitou mírou pravděpodobnosti najít statisticky významnou vazbu, avšak na hladině významnosti 10 %, je v případě státního dluhu Česka. Ovšem je nutné brát v potaz i rozdílnost koeficientů, tedy, že by dle tohoto výsledku vývoj v oblasti státního dluhu koreloval s IPD přímo a s vývojem reálného HDP nepřímo. Nepřímý vývoj státního dluhu spojený s hodnotou změny reálného HDP znovu odpovídá teoretickým východiskům této práce, kdy ekonomický růst má vliv na snižování státního dluhu. S různou měrou

spolehlivosti je tento fakt vidět u všech posuzovaných státních rozpočtů, zároveň je nutné uvést, že ani v jednom případě není výsledek průkazný. Z výsledků by mohlo být dedukováno, že částečná průkaznost je i ve vlivu ekonomického vývoje na státní dluh v Estonsku, zde je ovšem příliš vysoká p-hodnota(F), která ovlivňuje signifikanci celého modelu, neprůkaznost údajů dále signalizuje i velká signifikance konstanty, která je nevysvětlitelnou proměnnou.

Zároveň z hlediska teoretických východisek je tento závěr relativně překvapivý, jelikož by právě inflace a ekonomický růst měl mít vliv na velikost státního dluhu. Z tohoto důvodu je vhodné podrobněji posoudit hodnoty státních dluhů. Následující obr. 8 zobrazuje vývoj v oblasti státního dluhu vůči nominálnímu HDP. Tento údaj tedy nereflektuje meziroční změnu dluhu v nominální výši, s kterou bylo počítáno v rámci modelu výše. Naopak reflektuje výši celkového dluhu státu vůči jeho ekonomické výkonnosti, tedy vůči HDP.

Obr. 8: Poměr státního dluhu k HDP v letech 2013-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024d), 2024

Obr. 8 ukazuje, že jakkoliv není prokázána modelem lineární regrese korelace mezi IPD, změnou reálného HDP a vývojem nominální hodnoty státního dluhu, tak se potvrzují některé poznatky z oblasti teoretických východisek. Jedním, z potvrzených poznatků je, že v době ekonomického růstu dochází ke snížení relativní zadluženosti vybraných zemí. Stejně tak i inflace může pomoci s růstem nominální hodnoty HDP, přičemž vzhledem

k danému jevu může dojít k poklesu reálné hodnoty výše dluhu. Zároveň vzhledem ke zjištění z podkapitol o příjmech a výdajích státních rozpočtů je zřejmé, že jestliže příjmová stránka rozpočtů má návaznost na hodnoty inflace a ekonomického růstu, tak relativní snižování státního dluhu může být spojeno buď s výše uvedenými makroekonomickými jevy anebo s fiskálními opatřeními vlád, které v tomto konkrétním případě více zasahovala do výdajových stránek rozpočtů.

Výše zmíněná zjištění v rámci problematiky státního dluhu poté odpovídají i jiným studiím na toto téma. V rámci empirické studie Hilsher a kol. (2021) došli v případě posuzování veřejného dluhu Spojených států amerických k závěru, že samotná inflace není dostatečně silným makroekonomickým jevem k nižšímu zadlužení státu. Zároveň z výsledků jejich studie vyplývá, že inflace ve spojení s růstem HDP nebo vhodnou výší úrokových sazeb může výrazně pomoci snížit poměr státního dluhu k HDP, stejně jako se stalo v posuzovaných státech v období ekonomického růstu mezi lety 2014-2019. Pro úplnost v rámci této studie autoři vyjadřují tezi, že aby měla samotná inflace vyšší vliv na snižování hodnoty státních dluhů, muselo by dojít ke změně struktury dluhu. Ideálně přechodem na vydávání státních dluhopisů s dlouhodobou splatností, u nichž by úroková míra byla nižší. Nakonec bylo zhodnoceno, že pro úspěšné zvládnutí státního dluhu nelze spoléhat na makroekonomické děje, ale je nutná aktivní fiskální politika vlád, což je znovu v souladu s vývojem zřetelným v obr. 8. Po roce 2020 vysoká míra samotné inflace, ani následný ekonomický růst nepomohl v případě Česka k rychlému návratu k původní míře poměru zadlužení k HDP před rok 2020. V případě Itálie i Belgie k tomuto dochází a důvodem proč Česko nenásleduje tento trend by měl být tedy primárně ve fiskální politice.

Na závěr k tématu je vhodné zmínit studii, kterou zpracovali Kwon a kol. (2009), kteří došli k závěru, že inflace má zásadní vliv na státní dluh u velmi zadlužených rozvojových zemí s vysokou mírou inflace, o něco nižší, ale stále prokazatelný vliv, má u ostatních rozvojových zemí. U vyspělých zemí jejich model nevykázal přesvědčivé výsledky a bylo ze strany autorů studie zhodnoceno, že vliv samotné inflace na státní dluhy v rámci vyspělých zemí není prokazatelný. Tento závěr znovu odpovídá zjištěním v této podkapitole.

2.6 Vybrané dílčí oblasti státního rozpočtu a inflace

Vzhledem k tomu, že celkové příjmy a výdaje jednotlivých států tvoří celý státní rozpočet jsou vybrány další tři více specifické oblasti státních rozpočtů pro validaci údajů z předchozích podkapitol práce a pro provedení podrobnější analýzy. Z hlediska výdajů státních rozpočtů jsou zvoleny sociální výdaje posuzovaných státních rozpočtů a výdaje na kulturu z těchto rozpočtů. Ze strany příjmů byla vybrána daň z přidaného hodnoty.

2.6.1 Sociální výdaje

Sociální výdaje státních rozpočtů byly vybrány z toho důvodu, že dle teoretických východisek jsou oblastí výdajů, které by měly reagovat na ekonomický vývoj v rámci cyklického deficitu státního rozpočtu. Byla zvolena statistika úřadu Eurostat (2024c), která shrnuje výdaje dle klasifikace COFOG (Classification of the Function of Government) – Klasifikace funkcí vládních institucí, kdy tato statistika člení výdaje státních rozpočtů s ohledem na jejich účel. (Eurostat, 2023b) Tato statistika v oblasti sociálních výdajů v sobě zahrnuje dávky spojené s nemocemi, invaliditou, dávky starobního důchodu, dávky na podporu bydlení, dávky v nezaměstnanosti, dávky pro rodiny a děti, dávky pro sociálně vyloučené osoby, a nakonec výdaje v oblasti výzkumu a vývoje v oblasti sociální ochrany.

Tab. 9: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast sociálních výdajů

Proměnná	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
Konstanta	2,79239*** (0,0050)	2,61041 (0,2654)	2,58673 (0,1514)	9,86759*** (0,0020)	1,76743* (0,0632)
IPD	1,49487** (0,0015)	1,53930*** (0,0033)	1,29600** (0,0105)	-0,113306 (0,6604)	0,987909 (0,1018)
HDP	-1,19615*** (<0,0001)	-0,754301 (0,1785)	-0,529117* (0,0933)	-0,520078 (0,2775)	-0,588207*** (0,0006)
Koeficient determinace	0,911908	0,731986	0,748017	0,175845	0,833301
p-hodnota(F)	0,000203	0,009967	0,008032	0,508195	0,001891

Zdroj: zpracováno autorem, 2024

Výsledky modelu lineární regrese pro tuto oblast jsou viditelné v tab. 9, kdy s výjimkou Estonska vypovídají o regresní vazbě buď mezi HDP nebo IPD nebo oběma ukazateli s výdaji v sociální oblasti. V tomto případě je ovšem nutné zmínit velkou signifikanci u proměnné konstanta ve výsledcích u Belgie, Estonska a Itálie. Informaci, že výsledky souvisejí ve velké míře s nevysvětlitelnou proměnnou, je nutné brát v potaz při hodnocení zobrazených modelu. Přináší totiž s vysokou pravděpodobností možnost, že tento nevysvětlitelný údaj ovlivňuje konečný model a jeho výsledky jsou zkresleny. Pokud tento jinak zásadní fakt je pomínut, tak data odpovídají předpokladům z teoretických východisek. Tedy, v případě ekonomického růstu dochází k poklesu sociálních výdajů. Také návaznost sociálních výdajů na míru inflace v případě všech států s výjimkou Estonska odpovídá původním předpokladům. Dochází k přímému růstu sociálních výdajů díky inflaci, což by odpovídalo jak fungování valorizačních mechanismů při výplatě dávek, tak také obecnému zvýšení cenové hladiny. Příkladem k vysvětlení vlivu cenové hladiny na sociální výdaje může být následující situace. Pokud dojde k nárůstu cenové hladiny a následně ke zvýšení mezd, tak i výdaje na dávky podpory při nemoci zaměstnance, které zpravidla mají návaznost na výši mzdy, vzrostou. Zároveň je nutné znovu dodat, že jakkoliv regresivní model vykazuje údaje odpovídající původním předpokladům, tak je nutné k nim přistupovat opatrně z důvodu hodnoty výše nevysvětlitelné proměnné ve výpočtu modelu a za průkazný jej lze považovat pouze u Bulharska a Česka.

Dále v rámci sociálních výdajů je nutné uvažovat i o časových zpožděních. Například v Česku jsou starobní a invalidní důchody doplněny valorizačními mechanismy, které mají reagovat právě na míru inflace. K tomu je nutné dodat, že například právě v případě Česka je u valorizací starobních důchodů sledován cenový index životních nákladů domácností důchodců, nikoliv hodnota implicitního cenového deflátoru HDP, a navíc je zohledněn i růst reálných mezd. (MFČR, 2023a)

2.6.2 Výdaje na kulturu

Výdaje na kulturu jsou zvoleny z toho důvodu, že i přestože se jedná o velmi malou část v rámci výdajů státních rozpočtů, tak z hlediska teorie nejsou zpravidla vázány žádnými mechanismy na ekonomický vývoj a inflaci. Dalším důvodem je autorova domněnka, že v případě nutnosti konsolidace veřejných rozpočtů, respektive nutnosti korigovat státní výdaje, tak se výdaje na kulturu mohou zdát jako jednou z prvních oblastí, u které dojde

k omezení výdajů. Pro úplnost je nutné uvést, že vstupní údaje pocházejí stejně jako údaje o sociálních výdajích ze statistik výdajů zpracovaných úřadem Eurostat (2024c) dle COFOG a hodnocená oblast výdajů na kulturu v sobě zahrnuje pouze výdaje na kulturní služby, bez dalších komponent jako je například věda a výzkum v oblasti kultury. Tab. 10 zobrazuje výsledky modelu lineární regrese pro tuto oblast.

Z uvedené tab. 10 je zřejmé, že se potvrdil původní předpoklad týkající se nezávislosti výdajů na kulturu na ekonomickém vývoji. Stejně tak tomu je i v případě vztahu výdajů na kulturu a inflace až na výjimku Belgie a Estonska, kde dochází ke statistické významnosti regrese. V případě Estonska je nutné zmínit nízkou míru signifikance modelu, která je reprezentovaná p-hodnotou(F) vyšší nežli 0,1 a tedy výsledek je poznamenám větší než vhodnou mírou nejistoty. V případě Belgie výsledný model takovou chybu nevykazuje a lze tvrdit, že výdaje na kulturu v této zemi byly po sledované období ať už cíleně či necíleně ovlivněny mírou inflace. Zároveň vzhledem ke koeficientu, který je tomuto tvrzení přiřazen, tedy přibližně 3,26, lze uvést, že při zvýšení IPD o 1 % dojde ke zvýšení výdajů na kulturu o 3,26 %, tedy o více než trojnásobek, dá se tedy hovořit o zásadním navyšování výdajů v této oblasti a lze případně pochybovat o tom, že se jedná o cílené chování vlády Belgie v rámci konkrétního rozpočtového mechanismu.

Tab. 10: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast výdajů na kulturu

Proměnná	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
Konstanta	-4,00580 (0,1958)	13,8196 (0,3396)	0,142196 (0,9773)	0,0317688 (0,9940)	5,27835 (0,4980)
IPD	3,25918** (0,0296)	-1,56047 (0,5021)	1,06402 (0,3748)	1,18695** (0,0472)	-2,02497 (0,6882)
HDP	0,534736 (0,3904)	1,10492 (0,7364)	0,988446 (0,2660)	0,456867 (0,4681)	0,517148 (0,5961)
Koeficient determinace	0,630611	0,067440	0,212246	0,456867	0,057243
p-hodnota(F)	0,030633	0,783193	0,433877	0,118079	0,813579

Zdroj: zpracováno autorem, 2024

2.6.3 Příjmy z daně z přidané hodnoty

V rámci podkapitoly věnující se příjmům státních rozpočtů vyšla prokazatelná závislost příjmů těchto rozpočtů na inflaci a ekonomickém vývoji. Pro detailnější posouzení byl zvolen příjem, který by měl být přímo závislý na cenové hladině a ekonomickém růstu, a to příjem z daně z přidané hodnoty. Přestože hodnota této daně se v čase mohla měnit, jak ukazuje příklad Česka v roce 2015, kdy byla zavedena druhá redukováná sazba daně ve výši 10 %, nejsou změny ve výši této daně tak zásadní. (MFČR, 2014) Důvodem je zejména poměrně striktní legislativa Evropské unie, která členským státům nařizuje pohybovat se ve vymezených pásmech a stanovuje i možnosti a podmínky redukových sazeb pro určité druhy zboží. (European Commission, n.d.)

Jako ve všech předchozích případech byl použit model lineární regrese, kdy závislou proměnnou byla hodnota meziroční změny ve výši příjmu z daně z přidané hodnoty a výsledky tohoto modelu jsou prezentovány v tab. 11.

Tab. 11: Výsledky modelu lineární regrese pro příjmy z DPH

Proměnná	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
Konstanta	-0,385973 (0,8086)	2,24491 (0,1920)	0,00820973 (0,9965)	0,902370 (0,6522)	0,0175418 (0,9905)
IPD	0,271114 (0,6913)	0,594022* (0,0521)	1,32349** (0,0166)	0,878933*** (0,0066)	2,14626* (0,0543)
HDP	1,81951*** (0,0007)	1,25779** (0,0106)	1,18244*** (0,0064)	1,24420** (0,0195)	1,83730*** (<0,0001)
Koeficient determinace	0,852018	0,802122	0,736451	0,752390	0,944863
p-hodnota(F)	0,001247	0,003447	0,009398	0,007554	0,000039

Zdroj: zpracováno autorem, 2024

Hodnoty z uvedené tab. 11 potvrzují původní předpoklad a stejně jako celkové příjmy státních rozpočtů vykazují větší vazbu na ekonomický růst nežli na inflaci, kdy v případě Belgie není prokázána vazba na hodnoty inflace, ale je zřejmá silná vazba na změnu

reálného HDP. Také je z výsledku modelu patrné, že na rozdíl od celkových příjmů státních rozpočtů je zde větší rozptyl koeficientu u nezávislých proměnných, kdy koeficienty u změn HDP jsou nad úroveň 1 a u Itálie tento koeficient dosahuje hodnoty 1,83730. Prakticky tedy výsledný model lineární regrese tvrdí, že při zvýšení HDP o 1 % v Itálii je zde přímá změna příjmů z DPH o 1,84 %. Zůstává otázkou, zda i přes splněné veškeré předpoklady pro přijetí výsledků modelu, je takové chování vztahu ekonomického vývoje a příjmů z DPH možné. Jako jedno z vysvětlení se nabízí, že ekonomický růst motivuje spotřebitele v Itálii ke skoro dvojnásobné spotřebě, než je hodnota růstu ekonomiky. Toto chování může mít také základ v ekonomické teorii, konkrétně multiplikačním efektu. V tomto případě by se dalo uvažovat o tom, že prvotní, byť malé zvýšení spotřeby libovolného ekonomického subjektu díky multiplikačnímu efektu podněcuje ekonomické subjekty k další spotřebě a umožňuje následně vyšší celkovou spotřebu. Ovšem je vhodné zmínit, že se v tomto případě pravděpodobně nejedná o klasický multiplikátor využívaný keynesiánskou ekonomickou školou, která tvrdí, že růstem vládních výdajů dochází k vyššímu nominálnímu zvýšení HDP, nežli je hodnota samotného výdaje (Samuelson a Nordhaus, 2010, s. 486-496). To je zřejmé z tab. 7, kdy Belgie a Itálie, které vykazují vysoký nárůst příjmů z DPH vlivem růstu reálného HDP mají zároveň ze všech hodnocených zemí nejnižší procentuální nárůst výdajů v nominální hodnotě (u Belgie se jedná o zvýšení o 33,6 %, u Itálie 32,9 % mezi roky 2013 a 2022, u Česka o 71,3 %, Estonska o 97,1 % a Bulharska dokonce o 123,5 %). Z tohoto hlediska a také z důvodu vysvětlení daného výsledku by bylo určitě vhodné provést podrobnou analýzu daného jevu.

2.7 Syntéza dílčích zjištění

Jednotlivá zjištění z předcházejících podkapitol nejsou samotným výsledkem této práce. Pro zodpovězení základní otázky této práce je nutné z dílčích zjištění učinit celkový pohled na předchozí výsledky. Jaké jsou dopady inflace na státní rozpočty? Zaprvé je nutné při interpretaci výsledků zohlednit, že ve sledovaném období v letech 2013-2022 byla inflace až na poslední rok 2022 mírná. Také je nutné reflektovat, že reálný růst HDP očištěný o změnu cenových hladin dosahoval v letech 2013-2019, tedy po 70 % doby hodnoceného období, velmi podobných hodnot jako hodnota inflace prezentovaná implicitním cenovým deflátorem HDP.

Z výsledných modelů lineární regrese je možné učinit poměrně jednoduché závěry. Konkrétně, že inflace má prokazatelný vliv na příjmy státních rozpočtů, a to jak v celkové výši, tak i v případě dílčí části příjmu, daně z přidané hodnoty. Zároveň z modelů vyplývá, že v oblasti příjmů měla větší vliv změna v oblasti ekonomického vývoje.

V oblasti celkových výdajů státního rozpočtu se naopak vyjma Belgie vazba na inflaci nepotvrdila. V případě dílčích výdajů, konkrétně sociálních výdajů, se výsledné hodnoty modelu mohly jevit průkazně a dokazovat jejich závislost na inflaci. Je ovšem nutné dodat, že model je vyjma případů Bulharska a Česka zatížen velkou mírou nejistoty z důvodu signifikance v rámci hodnocené nevysvětlitelné proměnné modelu.

V oblasti výdajů na kulturu se projevil původní předpoklad a tedy, že makroekonomické jevy nemají přímou souvislost s výdaji v rámci této oblasti. Nakonec model pro státní dluh vykázal autorem předem očekávané výsledky, a to vzhledem k předchozím zjištěním. Vazba na inflaci nebyla modelem potvrzena, což je způsobeno tím, že výdaje státních rozpočtů společně s inflací nemají prokazatelný regresní vztah. Důležité je zmínit, že v případě prokazatelné vazby na inflaci se téměř vždy ukázala vazba na změnu reálného HDP a ve většině případů byla tato vazba průkaznější.

Pro přehled je zde zobrazena tab. 12 s konečnými výsledky modelů, kde jsou pod jednotlivými státy uvedeny případné vazby IPD a změny reálného HDP na hodnocené oblasti. Za prokazatelné autor považuje výsledky, kde není jakákoliv pochybnost týkající se výsledného modelu lineární regrese. Pokud je prokázána vazba na oba parametry je tučně zvýrazněn více signifikantní ukazatel.

Tab. 12: Prokazatelné vazby vyplývající z modelů lineární regrese

Posuzovaná oblast	Belgie	Bulharsko	Česko	Estonsko	Itálie
Celkové příjmy	IPD+HDP		IPD+HDP	IPD+HDP	IPD+HDP
Celkové výdaje	IPD+HDP				
Státní dluh			IPD		
Sociální výdaje		IPD	IPD+HDP		
Výdaje na kulturu	IPD				
Příjmy z DPH	HDP	IPD+HDP	IPD+HDP	IPD+HDP	IPD+HDP

Zdroj: zpracováno autorem, 2024

Zároveň při analýze dílčích oblastí je zřejmé, že v oblasti státních rozpočtů je důležitá fiskální politika. Vysvětlení nepotvrzení vlivu inflace a změny v reálném HDP se nachází právě v cíleném chování vlád a lze uvažovat o tom, že zásahy vlád v oblasti státních rozpočtů jsou častěji směřovány do oblasti výdajů rozpočtů. Naopak v oblasti příjmů rozpočtů zřejmě k zásadním změnám fiskální politiky nedochází, jelikož změny v příjmech odpovídají vývoji makroekonomických ukazatelů. Zároveň jak potvrzené vazby na inflaci a změnu reálného HDP, tak výsledky analýz výdajů, u nichž vazba není, odpovídají teoretickým východiskům. Je také pravděpodobné, že pokud by bylo sledováno období, kdy bude ekonomika států postihnuta vyšší inflací, bude její vliv na státní rozpočty výraznější. Ovšem jak je zmíněno v části o inflaci ve vybraných státech, inflace se začala projevovat až na konci hodnoceného období. Na potvrzení hypotézy o větším vlivu inflace na státní rozpočty, při její vyšší hodnotě, by bylo vhodné provést podobné šetření a výpočty za několik let. Lze totiž očekávat, že vyšší inflace bude vykázána minimálně ještě za rok 2023.

Závěr

Práce poskytuje pohled na dopady inflace na státní rozpočty, který vychází z komparace teoretických východisek a dat získaných z vybraných států. Jedním ze zjištění této práce je, že inflace není pouze jednorozměrným jevem s negativními dopady, jak často bývá prezentována ve veřejném diskurzu. Naopak, na základě analýzy dat z různých států lze pozorovat, že dopady inflace na státní rozpočty se projevily pozitivně v oblasti jejich příjmů. Je ovšem nutné reflektovat fakt, že bylo hodnoceno období, ve kterém byla inflace mírná a v případě vysoké inflace by mohl být závěr odlišný. Zároveň je nutné dodat, že ekonomický vývoj, vyjádřený růstem reálného HDP, příjmy státních rozpočtů v tomto období mírné inflace ovlivnil ještě průkazněji.

Definice státního rozpočtu se mezi autory liší, ale lze je přibližně shrnout tak, že státní rozpočet je plán finančního hospodaření státu obvykle na jeden rok, který zajišťuje ekonomické, sociální a politické funkce státu. Je prostředkem pro naplnění fiskální politiky. Funkcí státního rozpočtu je alokovat zdroje, redistribuovat je a stabilizovat ekonomickou situaci v daném státu. Je složen z příjmů, které jsou z velké části tvořeny daněmi, a výdajů, které obsahují vyjma vládních výdajů, také transfery obyvatelstvu či do dalších veřejných rozpočtů. V závislosti na příjmech a výdajích může být rozpočet ukončen jako deficitní, vyrovnaný či přebytkový. Při deficitních státních rozpočtech dochází k tvorbě státních dluhů, na které je nutné dříve či později adekvátně reagovat. Státní rozpočty jsou také ovlivněny ekonomickým vývojem, tedy zejména, ale nejen výhradně, hospodářskými cykly.

Inflace je definována jako růst cenové hladiny, z hlediska její teorie je ovšem zásadní, jakým způsobem a v jakých oblastech je růst cenové hladiny měřen. Ve vztahu ke státním rozpočtům se jeví jako nejvhodnější implicitní cenový deflátor HDP, který je spočten jako podíl mezi výkonem ekonomiky v nominální hodnotě a jejím reálným výkonem.

V praktické části práce bylo provedeno sledování inflace v průběhu 10 let v pěti různých státech. Tato data byla dále analyzována v kontextu ekonomického vývoje, příjmů a výdajů státních rozpočtů, stavu státního dluhu a dílčích kapitol státních rozpočtů. Je zřejmé, že výsledky analýz jsou zatíženy faktem, že až na poslední sledovaný rok byla inflace mírná. Inflace není izolovaným jevem, ale je nutné zohlednit i další základní makroekonomický ukazatel, a to ekonomický vývoj, reprezentovaný změnou reálného HDP.

Z praktické části práce je též vhodné zmínit, že důležitý význam má fiskální politika, která hraje zásadní roli v oblasti státních rozpočtů. Cílené rozpočtové chování vlád může mít v období, kdy makroekonomické ukazatele nevykazují vysoké hodnoty, větší vliv na státní rozpočet nežli makroekonomický vývoj. Dále lze z výsledků analýz usoudit, že ve sledovaných zemích byla fiskální politika jednotlivých vlád více aktivní ve výdajových oblastech státních rozpočtů. V oblasti příjmů naopak pravděpodobně k výrazným zásahům nedochází, s přihlédnutím ke zjištění, že příjmy odpovídají vývoji vybraných makroekonomických ukazatelů.

Tato práce tedy poukazuje na důležitost vzít v úvahu širokou škálu faktorů při hodnocení dopadů inflace na státní rozpočty. Zároveň práce poskytuje základ pro další studie a analýzy v oblasti dopadů inflace na státní rozpočty, které by následně mohly přispět k lepšímu porozumění vlivu makroekonomických veličin na státní rozpočty, ale také i rozpočtovému chování vlád v jednotlivých státech.

Seznam použitých zdrojů

- Centralna izbiratelna komisija (n.d.). *Rezultati ot parlamentari izbori 26 Mart 2017*. Dostupné 12.4.2024 z <https://results.cik.bg/pi2017/rezultati/index.html>
- Černohorský, J. (2020). *Finance: od teorie k realitě*. Grada Publishing.
- Černohorský, J., & Teplý, P. (2011). *Základy financí*. Grada Publishing.
- Česká národní banka (n.d.). *Cenové údaje ČNB – Vývoj inflace*. Dostupné 27.12.2023 z https://www.cnb.cz/docs/ARADY/MET_LIST/cpi_mz_cs.pdf
- Český statistický úřad (2023). *Indexy spotřebitelských cen*. Dostupné 27.12.2023 z https://www.czso.cz/documents/10180/26822363/manual_isc_2023.pdf/362efc8a-3594-445c-a2d9-c6667ef54661?version=1.2
- Český statistický úřad (n.d.a). *Metodika statistiky za oblast cen výrobců*. Dostupné 27.12.2023 z <https://www.czso.cz/csu/czso/metodika-statistiky-za-oblast-cen-vyrobcu>
- Český statistický úřad (n.d.b). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20.10. – 21.10.2017 (promítnuto usnesení NSS)*. Dostupné 27.12.2023 z <https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps?xjazyk=CZ>
- Dvořák, P. (2008). *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. C. H. Beck.
- European Central Bank (2021). *The impact of containment measures across sectors and countries during the COVID-19*. Dostupné 30.3.2024 z https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/focus/2021/html/ecb.ebbox202102_04~eef0a56145.en.html
- European Commission (n.d.). *Value added tax*. Dostupné 9.4.2024 z <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/value-added-tax-0>
- European Council (n.d.). *Timeline – EU sanctions against Russia over Ukraine*. Dostupné 4.4.2024 z <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/history-restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>
- Eurostat (2024a). *Balance of payments by country – annual data (BPM6)*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/bop_c6_a__custom_10867490/default/table?lang=en
- Eurostat (2023a). *Electricity & gas hit record prices in 2022*. Dostupné 4.4.2024 z <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230426-2>
- Eurostat (2024b). *GDP and main components (output, expenditure and income)*. Dostupné 4.4.2024 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp__custom_10867514/default/table?lang=en
- Eurostat (2024c). *General government expenditure by function (COFOG)*. Dostupné 30.3.2024 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp/default/table?lang=en
- Eurostat (2023b). *Glossary: Classification of the functions of government (COFOG)*. Dostupné 12.4.2024 z [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Classification_of_the_functions_of_government_\(COFOG\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Classification_of_the_functions_of_government_(COFOG))

- Eurostat (2024d). *Government deficit/surplus, debt and associated data*. Dostupné 29.3.2024 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1/default/table?lang=en
- Eurostat (2024e). *Government revenue, expenditure and main aggregates*. Dostupné 29.3.2024 z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main/default/table?lang=en
- Eurostat (2024f). *Gross domestic product at market prices*. Dostupné 29.3.2024 z <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00001/default/table?lang=en>
- Eurostat (2024g). *HICP – inflation rate*. Dostupné 30.3.2024 z <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00118/default/table?lang=en>
- Eurostat (2024h). *Real GDP growth rate – volume*. Dostupné 30.3.2024 z <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>
- Eurostat (2024i). *Unemployment rate – annual data*. Dostupné 30.3.2024 z <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipsun20/default/table?lang=en>
- Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy. *The American Economic Review*, 58(1), 1–17. <http://www.jstor.org/stable/1831652>
- Fuchs, K. (2006). *Makroekonomie I*. Masarykova univerzita.
- Hamerníková, B., & Maaytová, A. (2010). *Veřejné finance* (2. vyd.). Wolters Kluwer.
- Hannich, G. (2008). *Deflace utajené nebezpečí: tak se zajistěte a využijte šanci*. Earth Save.
- Hilsher, J., Raviv, A., & Reis, R. (2022). Inflating Away the Public Debt? An Empirical Assessment. *The Review of Financial Studies*, 35(3), 1553–1595. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhab018>
- Jeníček, V. (2002). *Globalizace světového hospodářství*. C.H. Beck.
- Jurečka, V., & Jánošíková, I. (2004). *Makroekonomie: základní kurs*. Vysoká škola báňská – Technická univerzita.
- Jurečka, V., Macháček, M., Hlaváček, K., Jánošíková, I., Paličková, I., Spáčilová, L., & Wroblowský, T. (2023). *Makroekonomie* (4. vyd.). Grada Publishing.
- Kanev, D. (2014). The 2014 elections in Bulgaria: Political instability without end. *SEER: Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, 17(2), 175–192. <http://www.jstor.org/stable/43294044>
- Klaus, V. (2014). *Byla deflace opravdu hrozbou?* Institut Václava Klause.
- Kwon, G., McFarlane, L., & Robinson, W. (2009). Public Debt, Money Supply, and Inflation: A Cross-Country Study. *IMF Staff Papers*, 56, 476–515. <https://doi.org/10.1057/imfsp.2008.26>
- Maaytová, A., Ochrana, F., Pavel, J., Tepperová, J., Vitek, L., & Sedmihradská, L. (2015). *Veřejné finance v teorii a praxi*. Grada Publishing.
- Malý, I., Špalek, V., & Hyánek, V. (2012). *Veřejná volba*. ESF MUNI.
- Mankiw, N. G. (2010). *Macroeconomics* (7th ed.). Worth Publishers.
- Marková, H., & Boháč, R. (2007). *Rozpočtové právo*. C. H. Beck.

- Ministerstvo financí České republiky (2014). *Změny v daňových zákonech v roce 2015*. Dostupné 9.4.2024 z <https://www.mfcr.cz/cs/dane-a-ucetnictvi/dane/danova-a-celni-legislativa/2014/zmeny-v-danovych-zakonech-v-roce-2015-19976>
- Ministerstvo financí České republiky (2023a). *Hospodaření systému důchodového pojištění*. Dostupné 9.4.2024 z <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/statni-rozpocet/hospodareni-systemu-duchodoveho-pojisten>
- Ministerstvo financí České republiky (2023b). *Predikce příjmů veřejných rozpočtů (duben 2023)*. Dostupné 9.4.2024 z https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2023-04-18_VRP-prezentace-Dane-a-pojistne.pdf
- Nishizaki, K., Sekine, T., & Ueno, Y. (2012). Chronic Deflation in Japan. *Bank of Japan Working Paper Series*, 12-E-6. https://www.boj.or.jp/en/research/wps_rev/wps_2012/data/wp12e06.pdf
- Oates, W.E. (2005). Toward A Second-Generation Theory of Fiscal Federalism. *International Tax and Public Finance*, (12), 349–373. <https://doi.org/10.1007/s10797-005-1619-9>
- OECD (2023). *Revenue Statistics 2023: Tax Revenue Buoyancy in OECD Countries*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9d0453d5-en>.
- Ochrana, F., Pavel, J., Vítek, L., Maaytová, A., & Urbánek, V. (2010). *Veřejný sektor a veřejné finance*. Grada Publishing.
- Pavelka, T. (2010). *Makroekonomie: základní kurz* (3. vyd). VŠEM.
- Peková, J., Jetmar, M., & Toth, P. (2019). *Veřejný sektor, teorie a praxe v ČR*. Wolters Kluwer.
- Pennington, M. (2000). *Planning and the political market: public choice and the politics of government failure*. THE ATHLONE PRESS.
- Republic of Bulgaria Ministry of Finance (2014). *A bill amending the 2014 law on the State budget of the Republic of Bulgaria has been published*. Dostupné 13.4.2024 z <https://www.minfin.bg/en/news/8625>
- Rich, R., & Steindel, Ch. (2005). A Review of Core Inflation and an Evaluation of Its Measures. *Federal Reserve Bank of New York Staff Reports*, no. 236. https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/staff_reports/sr236.pdf
- Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2010). *Ekonomie* (18. vyd.). NS Svoboda.
- Shah, A. (2023). Fiscal federalism: federalism's nerve tissue? In J. Kincaid, & J. Leckrone (Eds.), *Teaching Federalism* (s. 91-103). <https://doi.org/10.4337/9781800885325.00016>
- Slaný, A. (2003). *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. C. H. Beck.
- Soukup, J., Pošta, V., Neset, P., & Pavelka, T. (2018). *Makroekonomie* (3. vyd.). Management Press.
- Svenson, J. E. O. (2010). Inflation Targeting. In B. J. Friedman, & M. Woodford (Eds.), *Handbook of Monetary Economic*, vol. 3 (s. 1237–1302). North-Holland.
- Valimised (n.d.). *Riigikogu Elections*. Dostupné 12.4.2024 z <https://www.valimised.ee/en/archive/riigikogu-parliament-elections/riigikogu-elections>
- Vyhláška č. 412/2021 Sb. o rozpočtové skladbě, v platném znění (2021). <https://www.e-sbirka.cz/sb/2021/412>

Seznam tabulek

Tab. 1: IPD v období 2013-2022 (v %)	31
Tab. 2: Změna reálného HDP v období 2013-2022 (v %).....	32
Tab. 3: Nezaměstnanost ve věku 15-74 let v letech 2013-2022 (v %).....	33
Tab. 4: Platební bilance běžného a kapitálového účtu (v mil. EUR) v letech 2013-2022	34
Tab. 5: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast příjmů státních rozpočtů.....	35
Tab. 6: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast výdajů státních rozpočtů.....	37
Tab. 7: Výdaje státních rozpočtů (v mil. národní měny) v letech 2013-2022	38
Tab. 8: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast státního dluhu	39
Tab. 9: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast sociálních výdajů	42
Tab. 10: Výsledky modelu lineární regrese pro oblast výdajů na kulturu.....	44
Tab. 11: Výsledky modelu lineární regrese pro příjmy z DPH	45
Tab. 12: Prokazatelné vazby vyplývající z modelů lineární regrese	47

Seznam obrázků

Obr. 1: Hospodářský cyklus.....	16
Obr. 2: Poptávková inflace v modelu AS-AD	22
Obr. 3: Nabídková inflace v modelu AS-AD	23
Obr. 4: Harmonizovaný index spotřebitelských cen v letech 2013-2022.....	29
Obr. 5: Implicitní cenový deflátor HDP v letech 2013-2022	29
Obr. 6: Rozdíl HIPC a IPD v letech 2013-2022	30
Obr. 7: Výše HDP na osobu (v EUR) v letech 2013-2022	33
Obr. 8: Poměr státního dluhu k HDP v letech 2013-2022	40

Seznam příloh

Příloha A: Seznam použitých dat z data setů statistického úřadu Eurostat

Příloha A: Seznam použitých dat z data setů statistického úřadu Eurostat

Data sety jsou ke dni 15.4.2024 umístěny na následující internetové adrese:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/all_themes

Tabulka použitých dat rozdělených dle jednotlivých data setů:

[Kódové označení] <i>[Kódové označení]</i>	Parametr <i>Měrná jednotka</i>
Data set:	Government revenue, expenditure and main aggregates
[TE] <i>[MIO_NAC]</i>	Total general government expenditure <i>Million units of national currency</i>
[TR] <i>[MIO_NAC]</i>	Total general government revenue <i>Million units of national currency</i>
[D211REC] <i>[MIO_NAC]</i>	VAT, receivable <i>Million units of national currency</i>
Data set:	General government expenditure by function (COFOG)
[GF10] <i>[MIO_NAC]</i>	Social protection <i>Million units of national currency</i>
[GF0802] <i>[MIO_NAC]</i>	Cultural services <i>Million units of national currency</i>
Data set:	GDP and main components (output, expenditure and income)
[B1GQ] <i>[PD_PCH_PRE_NAC]</i>	Gross domestic product at market prices <i>Price index (implicit deflator), percentage change on previous period, national currency</i>
Data set:	Gross domestic product at market prices
<i>[CP_EUR_HAB]</i>	<i>Current prices, euro per capita</i>

Data set:	Government deficit/surplus, debt and associated data
[GD] <i>[MIO_NAC]</i> <i>[PC_GDP]</i>	Government consolidated gross debt <i>Million units of national currency</i> <i>Percentage of gross domestic product (GDP)</i>
Data set:	Real GDP growth rate – volume
<i>[CLV_PCH_PRE]</i>	<i>Chain linked volumes, percentage change on previous period</i>
Data set:	Unemployment rate – annual data
[Y15-74]	From 15 to 74 years
Data set:	HICP – inflation rate
Data set:	Balance of payments by country – annual data (BPM6)
[BAL] [WRL_REST] <i>[MIO_EUR]</i>	Balance Rest of world <i>Million Euro</i>

Abstrakt

Matěj, J. (2024). *Státní rozpočet a inflace: dopady* [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: inflace, státní rozpočty, ekonomický vývoj, fiskální politika

Bakalářská práce zkoumá dopady inflace na státní rozpočty. Zvolení tématu vychází z aktuálního zájmu o inflaci ve společenské debatě a politickém prostředí, kde je často inflace prezentována jako jev pouze s negativními důsledky. Autor kombinuje teoretický rámec, který zkoumá státní rozpočty a inflaci, s praktickou analýzou dat z pěti vybraných států během desetiletého období. V rámci praktické části jsou následně zjištěny z dílčích analýz shrnuty pomocí syntetické metody. Závěry naznačují, že dopady inflace na státní rozpočty jsou v době mírné inflace nevýrazné a v takové situaci závisí na dalších ekonomických ale i politických podmínkách, zejména ekonomickém vývoji a fiskální politice. Díky této analýze je zdůrazněna potřeba diferencovaného přístupu k dopadům inflace na státní rozpočty, které berou v úvahu mnohostranné faktory. Práce nabízí základ pro další studie v oblasti vlivu makroekonomických ukazatelů na veřejné rozpočty.

Abstract

Matěj, J. (2024). *Government Budget and Inflation: Impacts* [Bachelor Thesis, University of West Bohemia].

Keywords: inflation, government budgets, economic development, fiscal policy

The bachelor's thesis examines the impacts of inflation on government budgets. The choice of the topic is based on the current interest in inflation in the social debate and political environment, where inflation is often presented as a phenomenon with only negative consequences. The author combines a theoretical framework that examines government budgets and inflation with a practical analysis of data from five selected countries over a ten-year period. In the practical part, findings from partial analyzes are summarized using the synthetic method. The conclusions indicate that the impacts of inflation on government budgets are insignificant in times of moderate inflation and in such a situation depend on other economic as well as political conditions, especially economic development and fiscal policy. Thanks to this analysis, the need for a differentiated approach to the impacts of inflation on government budgets, which takes into account multilateral factors, is emphasized. The work offers a basis for further studies in the area of the influence of macroeconomic indicators on public budgets.